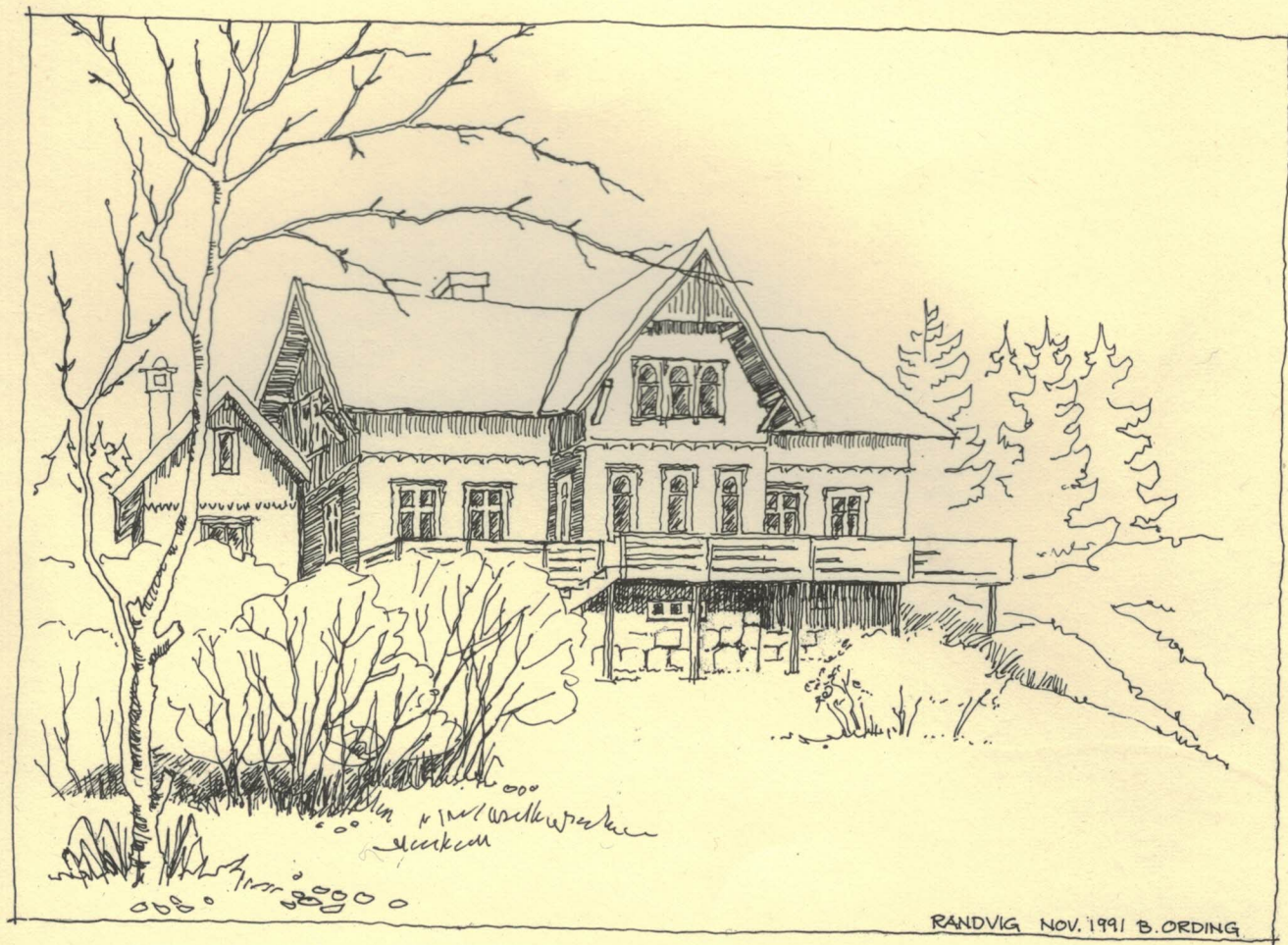
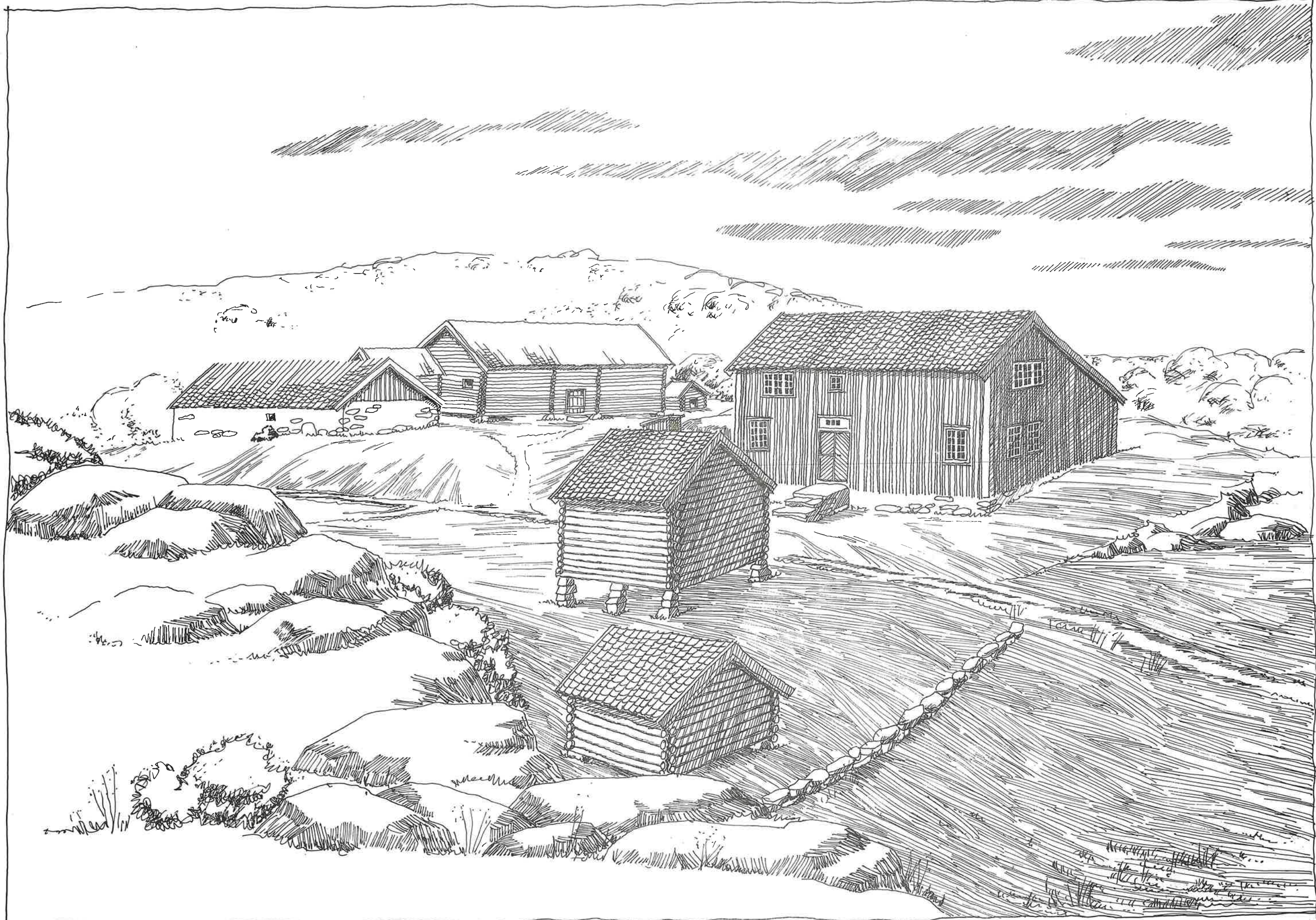


FRA HØVÅGS HISTORIE

OM RANDVIG GÅRD

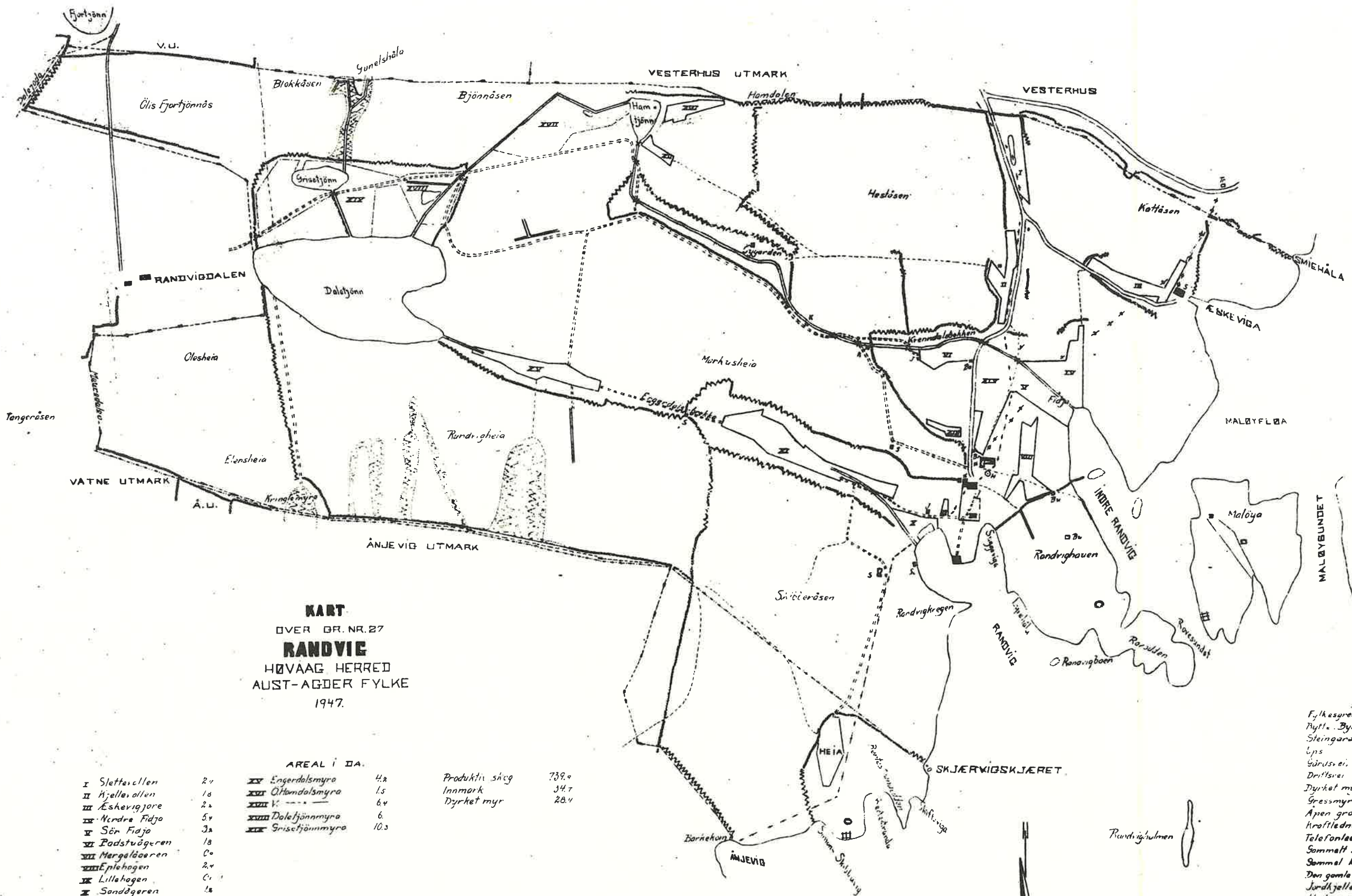


*Småskrift nr. 7 fra
Høvåg Museums - og Historielag
1991*



TUNET PÅ RANDVIG GÅRD CA. ÅR 1850. EN REKONSTRUKSJON.

BJØRG ORDING 1980



KART
OVER GR. NR. 27
RANDVIE
HØVAAG HERRED
AUST-AGDER FYLKE
1947.

AREAL I DA.

I Slettsjøen	2.4	XX Engerdalsmyra	4.2
II Hjellevollen	1.6	XXI Østlandsmyra	1.5
III Eskevigjore	2.2	XXII V.	6.4
IV Nordre Fjølje	5.4	XXIII Dalsjøenmyra	6.
V Sør Fjølje	3.2	XXIV Srisetjøenmyra	10.3
VI Padstuggeren	1.8		
VII Margelåseren	0.0		
VIII Enklehagen	2.4		
IX Lillehagen	0.1		
X Sandageren	1.2		
XI Engerdalsjore	4.5		
XII Hamdalsjore	0.7		
XIII Hølseløken	0.3		
XIV Brønnhusågeren	5.6		

SUM PROD. MARK 608.0

Produktiv sjø	739.9
Innmark	34.7
Dyrket myr	28.4

SIGNATUR

Fylkesgrense	—+—+—+—
Nytt. Byttestein	—+—+—+—
Steingard Skiltstødd	—+—+—+—
Lps	—+—+—+—
Gårds-er. Bilvei	—+—+—+—
Drittstet Gangsti	—+—+—+—
Dyrket myr	—+—+—+—
Gressmyr	—+—+—+—
Åpen groft	—+—+—+—
Kraftledning	—+—+—+—
Telefonledning	—+—+—+—
Sammelt sommerfjøs	S
Sammelt kvern	K
Den gamle gårdsveien	I
Jordkjeller	J
Hestevandring	H
Badstuestedet	Ba
Sag	So
Bunkers	Bu
Brannhus	Br
Tralle	Tr

F O R O R D

Randvig gårds historie ble ført i pennen i 1946-47 av Lars Halvorsen, etter oppdrag av Oluf Skjelbred Knudsen, eier fra 1944.

Vi har beholdt Halvorsens rettskrivning og ikke endret noe, men har tatt oss den frihet å kutte enkelte avsnitt som ikke synes vesentlige for sammenhengen.

Manuskriptet er ikke skrevet i kronologisk orden. Første del er for det meste avskrift av gamle dokumenter- en gårdsbeskrivelse.

Siste del omhandler livet på gården og har opptegnelser fra skattemantallet og kirkebøkene.

I tillegg kommer beskrivelser av de plassene som hørte under Randvig:

Randvigdalen, Randvig Ødegaard og Heia.

De to siste avsnittene er skrevet av Helge Grønli.

Kristian Skjelbred Knudsen har overlatt manuskriptet til Høvåg Museums-og Historielag og lar oss bruke det. Vi retter takk til dem for velviljen.

Om noe av stoffet kan virke tungt og kjedelig, så har vi likevel valgt å ta det med i sin helhet.

Randvig gårds historie er hefte nr. 7 i serien Småskrifter fra Høvåg Museums-og Historielag.

Høvåg i november 1991.

RANDVIG GÅRD.

Randvig i Høvåg sogn, Aust-Agder fylke, er den vestligste gården i sognet. Dens nåværende gårds- og bruksnummer er 27 - 1.

Gammelt matr. no. 117 av skyld 1 Hud, 6 Kalveskinn. Nytt matr. no. av skyld 7 Daler, 3 ort, 1 skilling.

Gårdens navn Randvig skal komme av det gammelnorske rondrand, kant. Altså gården ved randen av viken. Kvåsefjorden som gården ligger ved lukker seg omtrent sammen ved Rovodden, en odde som går over mot Hæstadlandet. Et smalt sund Maløysundet fører innover mot Vesterhusfjorden hvor så fjorden igjen vider seg ut. Randvigs strandlinje er ca. 2 km.

Når gården er blitt ryddet, vites ikke. Navnet forekommer ikke i Diplomatarium Norvegicum som inneholder våre oldbrever frem til 1560. Randvig som skrives noe forskjellig opp gjennom tidene kan godt være meget gammelt. Gårdens navn ble i 1591 skrevet Ramvik, 1593 Randuig, Randwiig i 1668 - 70 og fra 1723 Randvig. (Det er blitt skrevet Randvig med g fra 1723 og helt frem til våre dager, og det bør fortsatt skrives slik, hvor mange forsøk man enn gjør for å normalisere også dette navnet.)

Om gården er utskildt fra Vesterhus eller Kvåse vites intet om. Byttelinjen mot Vesterhus har i uminnelige tider gått i bein streng fra øst mot vest langs hele Vesterhuskogen. Det er Drange og Vatne skogene som danner Vestergrensen for både Vesterhus og Randvig.

Tunet på Randvig har vært det samme. Det gamle huset som ble revet i 1917 hadde fasaden mot vest. Det nye vendte fasaden mot syd, samtidig som det ble flyttet 8-10 m. lenger ut. Uthuset som ble bygget nytt i 1890-årene har samme beliggenhet som det gamle. Midt på tunet sto stolpehuset og like nedenfor Rennebakken sto helt til opp imot 1900-tallet et lite førhus (kårhus) som også ble brukt til materialbod. Et lite do med grunnflate på ca. 1 kvadratmeter sto nord for våningshuset opp mot fjellet. Andre hus rundt tunet kan en ikke se merker etter. Badstua har stått i syd-østre hjørne av Badstuageren. Den eneste påmindelsen om smie på gården må være navnet Smiehåla. Denne ligger jo svært langt fra tunet, og kan gjerne ha vært smieplassen for Vesterhus-nesset.

Randvigdalen har vært husmannsplass under Randvig. I Fogdens manntall av 1664 blir den benevnt "Dallene - en Rødepladtz" (Rydningssplass). Denne plassen som nevnes så pass tidlig er sikkert gammel, noen alder kan ikke angis. (Det henvises til Randvigdalens historie lenger bak).

Øygarden, eller Randvig Ødegård, har antagelig også vært en husmannsplass. Murene etter våningshus og uthus kan sees, likeledes de gamle steinhavene for innmark og beitemark. Det eneste holdepunkt i de skriftlige betegnelsene er kirkeboken hvor det står at Halvor Torjusen Randvig Ødegård blir gift med Karen Ellingsdatter, Indre Årsnes i 1772.

Eiendommen Heia (se tillegg om Heia) som i 1790-årene ble tillagt Randvig og utskilt fra Aadnevig kan vel ikke henregnes som husmannsplass. Hustomten og brønnen kan sees i dag. Uthustomten er ikke synlig. Det er intet å finne i Arkivet (Statsarkivet i Kristiansand) om denne eiendommens beboere. En muntlig overlevering vil vite at det i begynnelsen av forrige århundre bodde en mann ved navn Simon her. Han var gift og ekteparet hadde et barn som var idiot. Dette barnet måtte bæres på ryggen over til Aadnevig eller hen til Randvig når de måtte forlate huset begge to. Å gå over til Aadnevik idag er jo noe av en sportsprestasjon, langt mer å ha en tung bør på ryggen. Barnet døde da det var 12 år gammelt. Samme Simon har forresten fått sitt navn forevige, idet viken nedenfor Heiejordet kalles Simons Skibbuvig.

På Maløya har det iallfall stått hus, og her er også lagt opp en brygge. Beboerne herute har nok hatt arbeide på gården. Dette huset har vært i bruk i forholdsvis kort tid. Antagelig er sammenhengen den at Bård Rasmussen Randvigdalen måtte flytte fra denne plassen en gang i begynnelsen av forrige århundre. (1821) Så har han antagelig fått lov til å bygge opp det lille huset som har stått på Maløya. Hustomten tyder på et ganske lite hus. Gamle Ole Sakariassen som er født i 1859 kan ikke huske huset, så det kan ikke ha vært i bruk i sa mange desenier.

Det har ikke latt seg gjøre å oppspore noen som helst nedtegnelse om huset og beboerne på Maløya. Bårds datter Anne-Marie Bårdsdatter, som senere kaltes Marie Randvig har sikkert trådt sine barnesko herute.

Randvigdalen har vært eget bruk til dags dato. Øygarden (se tillegg) er utlagt til skog. Det samme gjelder Heia.

Det har ikke vært brukt å slå myrer eller utslåtter på gården utenom de vanlige dyrkede jordene. Kreaturet har beitet over hele skogen, hva også steingardene tydelig viser. Ole Sakariasen som gjerne leide seg tjenestegutter fra Eiken hadde i slutten av 1890-årene en gutt som slo myren ved Grisettjønn og satt statt (høystakk) der.

I gammel tid da meget av skogen ble brukt til beite og ryddet til beite hadde en navn på hver minste lille flekk. Hvert myrhull, hvert dalsøkk, hver rabbe hadde sitt navn. I dag er det mere fiskerne som har bevart denne tradisjon. Martin Aadnevig kunne gi meg navnene på stedene langs hele Randvig-stranda. Et steinkast fra Aadnevig bytte har vi Simons Skibbuvig, så følger Bertestranda med Bertestrandodden. Like innenfor ligger Skifteviga hvor det gamle bytte mellom Randvig og Aadnevig har gått. Skjærviga ligger ikke mange metrene derifra. Da Aadnevig, Eftevåg, Vatne, Grønnevoll og Romstøl i 1863 ble skilt ut fra V. Moland og lagt til Oddernes, ble også amtsgrensen, senere fylkesgrensen, lagt mellom Randvig og Aadnevig. For å få en god begrensning ble Skjærvigskjæret benyttet som endepunkt (ca. 100 m. innenfor Skjærvigskjæret står en forkrøblet furu, godt og vel 1 m. høy i en kløft like ved strandkanten. Martin Aadnevig som er 67 år (1946-47) husker den furua fra sine guttedager. Den så akkurat likedan ut den gangen. Dette stedet som er merke for teineplass, er oppgjennom tidene blitt kalt "Flora". Så kommer vi på vår vei innover til Randvigkregen. Dette synes å være en betegnende benevnelse på odden som "kreger" seg ut i vigen. Suggestranda strekker seg nesten helt inn i Meigelågere. Lyrehåla rett overfor Randvigkregen, trenger ingen nærmere opplysninger. Fra Randvigkregen til Lyrehåla er det greit å stenge med not når sild og makrell stimer inn. Dette stedet og Randvigboen rett utenfor er oppgjennom tidene blitt regnet til de gode fiskeplassene i Høvåg. Rovodden er odden, som lik en hale "rove" strekker seg østover mot Hæstadlandet. Rovoddsundet er sundet mellom Maløya og Rovodden. Indre Randviga ligger innforbi og går helt inn til Fidja. Æskeviga er vigen inn til den nåværende sagen. Det er ikke usannsynlig at Æskevigjordan har vært et askeholt opprinnelig. Hernede får vokalen ofte omlyd i flertall, således heter det en or, flere ær. Det kan tenkes en ask, flere æsker. - På byttet mellom Randvig og Vesterhus ligger Smiehåla. Av åser har vi Kattåsen, Bjønnåsen, Skibberåsen, Heståsen, Langåsen og Tangeråsen. Langåsen er forsvunnet av folkeminnet, men finnes omtalt i "Kiøbe Accordt" på plassen Randvigdalen fra 1788. Denne åsen strekker seg fra Daletjønn og ut til Sandvannet, og husene på Randvigdalen og Vatnedalen ligger opp under samme åsen. - Tangeråsen var kjent bare av Jonas Jonassen, født i Vatnedalen og brødrene Tellef og Tønnes Vatne som eier det meste av denne åsen. - Da navnet Tangen forekom meg noe utenom det vanlige, skrev jeg til professor Magnus Olsen som ga følgende svar:

Tangerås finnes som gårdsnavn i Strandebarm (Sundhordland)
 I Norske Gaardnavne XI s.11 har jeg skrevet derom:
 Gammel form Tanger-ass. 1 ste Led er Gen(itiv) af tong, f.
 Tang også: Stang, Læsestang. Jfr. tangi m., Tange, (Odde).
 Det kan ikke have Hensyn til det butte og temmelig høie
 Næs utenfor Gaarden, men sigter uden tvivl til den lang-
 strakte, i en lang og smal Spids endende Aas, på hvilken
 Gaarden ligger. Jfr. Tangerholt i Landvig (Ad. VIII
 s. 129).

Randvighaugen rett overfor husene trenger ingen kommentar.
Hamdalen og Hamdalstjønna er antagelig Hamnedalen.
Gunhildshåla rett nord for Grisetjønn er også et navn som er
 gått ut av bruken til trods for at samme myrstrekning delvis
 ligger i Vesterhusskogen. Navnet skulle ha forsvunnet om ikke
 "Byttes Contract mellom Westerhus og Randvig" av 1731 hadde tatt
 vare på det.

Oles Fiortjønns ligger rett vest for Gunhildshåla og begrenses
 av Dalejoda. I sistnevnte dokument står riktignok Oles Fiortjønns,
 men Karl Evensen Vesterhus sier Olis F. - I Setesdal betegnes et
 langstrakt dalstrøk med god gressvegetasjon med en "ljote". Etter
 lokaliteten å dømme er det en slik ljote eller jode som har gitt
 benevelsen Dalejoda.

Oles Heia og Elens Heia er de to heiene sørøst for Randvigdalens
 huser. Oles Heia er kjent av befolkningen i dag, men ingen har hørt
 om Elens Heia, som finnes omtalt i "Kiøbe Accordt" av 1788.

Mouredalen, dalen mellom Tangeråsen og Oles Heia blir fremdeles
 brukt som stedsbetegnelse. Den har vel fått sitt navn efter planten
 maure.

Daletjønn, Engedalen, Engedalsbrekka, Engeldalsmyra,
Engeldalsjordet, volder ingen vanskeligheter.

Fra Hanstjønn går bekken forbi Øygarden ned gjennom Kvenndalen
 og munner ut i Indre Randvig.

Randvigheia er strekningen fra Skibberåsen og helt fram til Oles
 hei.

Det er bevart svært få navner på åkrer og jorder desverre.
Æskevigjordet, Randvig kjærrane strekker seg fra Vesterhusbyttet
 og helt fram til brinken for Fidjejordene. I "Byttes Contracten"
 av 1731 kalles det øverste av Randvigkjærrane for Randvig

Slettevoll. Sandågeren er åkeren nede ved sjøen like nedenfor nåværende potetkjeller.

Øvrige benevnelser som er anført på kartet er "tildigtet".

Adkomstveiene har ikke vært rare. Sjøveien har i dette herredet, som er gjennomskåret på kryss og tvers av fjordarmer, vært det mest naturlige. En skarve vei førte like forbi uthuset på østsiden av Brønnhusågeren og rett opp bakken til Randvigkjærrane, på østsiden av Oskar Vesterhus bebyggelse til Nancine Vesterhus. Skulle det fraktes et tungt lass måtte veien legges over N. Fidja opp mot Æskevigjordet og inn på Øvre Randvigkjærrane. - Byveien gikk vinterdag opp Hamdalen over Randvigdalen, Vatnedalen, Sandvandet ned til Lykkedrange og ut Drangsvannet. I Sandvannsdalen var hvilested, og her kunne det gå ganske livlig for seg, forteller Tellef Vatne.

Den nåværende veien ble påbegynt i 1890 årene, da Ole Sakariasen fikk veirett over Jørgen Vesterhus eiendom mot en engangsavgift på 20 kr. som var 1/4 av grunnverdien. Hertil kom så opparbeidelsen av veien. Strekningen fra Randvig og opp til byttet med Jørgen Vesterhus ble bygd av Tønnes Abrahamsen og kostet 1500 kr. Veien opp over til myrene er dels lagt av Markus Christensen og dels av Ole Sakariasen.

I 1790 må Tellef Jonsen Aadnevig låne 275 Rigsdaler mot pant i gården. Kausjonisten er Lorentz Knudsen Randvig og Thomas Christensen Vatne. Så tidlig som i 1787 betaler samme Tellef Jonsen skatt av Aadnevig under ett, men i 1810 står Lorentz Knudsen som eier av underbruket Heia. og betaler i skatt 2 Rigsdaler, 1 Mark og 7 Skilling. Lorentz Knudsen ser ut til å ha vært en nøyaktig og påpasselig mann som synes å ha ivaretatt sine interesser på en betryggende og lovformelig måte. Men trods iherdig søken i Pantebøkene har det ikke lyktes meg å finne noe skjøte. Først i 1946 har Oluf Skjelbred Knudsen fått grunnbokshjemmel på denne eiendommen. Det er meget sannsynlig at Lorentz Knudsen har måtte overta Heia etter at Tellef Jonsen har oppgitt å få tilbakebetalt lånet.

Eiendomsgrensen mellom Heia og Aadnevig begynner ved den murte barkekom ca. 10 m. fra bunnen av Aadneviken. Her har stått en byttestein som nå er innmurt i kommen. Byttet følger så opsen til steinhaven som Markus Christensen satt opp. På kartet sees tydelig byttesteinens plassering fram til den gamle og opprinnelige

byttelinje. Den gamle byttelinje går i øst vest og er godt oppmerket med byttestein. Disse er til dels ganske store. Ca. 180 m. fra hjørnebyttesteinen er skillet for gjerdeplikten mellom Aadnevig og Randvig slik at fra Kringlemyra og til dette punkt (en stolpe i vestre enden av Storemyr) har Randvig gjerdeplikt, mens det som ligger østenfor faller på Aadnevig. Det har så igjen vært en del uenighet mellom Martin og Fritz Aadnevig om fordelingen dem imellom. Dokument for grenselinjen frem til den store stenen i Mouredalen finnes ikke. Samme Lorentz Knudsen selger i 1788 til svogeren Rasmus Andersen Vatnedalen pladsen Randvigdalen for 200 Rigsdaler.

Skjøte på denne eiendommen lyder som følger:

Jeg, underskrevne Lorentz Knudsen boende på gaarden Randvig i Høvaag Sogn, tilstaar herved og vitterligt gjør: At have saaledes som dette skiøde uudviiser solgt, avhændet og overdraget til den velagte mand Rasmus Andersen Vatnedalen af Mandals Amt, gaardspladsen Randvigdalen i bemeldte Høvaag Sogn, skyldende et Geedskind eller 3 Kalveskind med paa- stående Løe og Lade = Bygninger der ere tekte med Tagsten, samt under tilliggende Herligheder, for den Summ a 200 Rigsdaler. Samt dette Breffs Bekostning 4 Rigsdaler, ialt Toe Hundrede og Fire Rigsdaler Danske Courant. Bemeldte Gaardsplads som vel i Fortiden have været oppdyrket, og af en Familie for sig selv beboet, men nu saa godt som aldeles øde og ikke i lang tiid har været oprøddet, skal altså Kiøberen med Fuldkommen Eiendoms og Odelsrett eye og tilhører med all dens Herligheder, som indenfor dens gamle Bytter og Strekninger er beliggende og dertil hører uden anke av mig og mine arvinger i alle Tilfelle og skulle disse siste i fremtiden ville indløse Pladsen skal de efter Lowen være pligtige at erstatte alle de Kiøberen og arvinger derpaa anvendte Forbedringer efter uvillige Mænds Skjøn. Kiøbesummen er betalt. At ingen Kiøbe kontrakt om denne Handel har været oprettet Forveyen, bevidner vi begge med Eed, naar forlanges.

Lillesand 20. okt. 1788. Selger Lorentz Knudsen Randvig, Kiøber Rasmus Andersen Watnedalen. Som Witterligheds Widner Svend Eydegjerd, Lars Olsen Fieldahl.

Rasmus Andersen har vel ikke hatt så meget å kjøpe for. Samme dag som ovennevnte skjøte ble tinglest finnes også følgende tingleste forpliktelse i panteboken:

Jeg, underskrevne Rasmus Andersen boende påå Watnedahlen i Høvaag Sogn, tilstaar og herved Witterligt gjør, at velagte Christen Knudsen Randvig har laanet og forstrakt mig med rede Penge den Summa 166 Rigsd. skriver Et Hundres Tresindstyve og sex Rigsdaler, Danske Courant hvoraf jeg forpligter meg at svare aarlig i Rente 4 procento, og Hovedstolen efter et halvt Aars Opsigelse igjen skadeløs at afbetale og leiens bære som og, naar min Leylighed gives at afbetale sexten Rigsdaler paa Hovedstolen for een gang hvilket jig forholder mig og er mig lovet, og paa det at bemeldte min Creditor Christen Knudsen Randvig for Hovedstolen og Renter kan være betrygget, pantsetter jeg ham, jeg alene med første Prioritets ret min eyende Gaardsplads Randvigdalen af skyld 3 Kalveskind med paastaande Høe - Løe og Laave, samt tilhørende Herligheder til hans Skadesløshed, men forbinder mig endog til at lade skouwstykket Tanger-aasen staar urørt saadan som det tilforn er udbyttet og i den derudi at forøve nogen slags hugst indtil Kapital og Renter er afbetalt.

Byttet mellom Vesterhus og Randvig går i en temmelig rett linje, fra Endestaven ved Dalejoda, et kort stykke sørvest for Fjortjønn i vest og like til Smiehåla ved Maløyfløane. Denne grenselinjen må en gang ha vært usikker og tvilsom. Eierne av Randvig, og Vesterhus fant det påkrevd å få fastlagt grensen nøyaktig. Og det dokument som ble underskrevet og forseglet 23. februar 1731 er nesten mønstergyldig. Byttestein som står den dag i dag ble satt med passe mellomrom. Bare når en kommer helt fram til Slettevollen (eller Randvigkjærrane) svikter sikkerheten. Her blir ikke brukt stein overalt, men også byttefuruer og byttebjerk. På et par steder kan en heller ikke finne de beskrevne byttesteiner. Dette har så for lang tid tilbake foranlediget oppsidderne på Randvig og Vesterhus til å gå til oppsetning av nye byttestein.

Denne byttekontrakt er så interessant at den skal refereres i sin helhet. Grunnlaget for dette er pantebok nr. 5 for Nedenes len. Nedenes pantebok nr. 5 1730 - 1735.

Kiendes Vi underskrevne Vestrups opsiddere Hoskaal Osmundsen og Jørgen Pederson og Osmund Ellevsen Westrus og Enken Marthe Nielsdatter hendes Langvergere Peder Nielson Vester Vallesverd paa dend eene Siide og Randvig opsiddere nemlig: Børge Olson Randvig, saa og formynderne for sal. Torbiørn Knudsens Børn Anders Guttormson Wester Walleswærd paa dend anden Siide, og Hermed Witterlig gjør at eftersom her findes ingen brever som forklarer hvor Marckeskiellet være skal mellom disse tvende gaarder Westerhuus og Randvig, Begge udi Høvåg sogn og Nedenes Læhn Belliggenes Hvorfore Vi Haver været Wenligen ombedet de Erlige og Wel forstandige Dannemænd, Lehnsmanden Knud Biøren-son Trøe, Tarald Aasmundsen Eiejord og Aasmund Torsteensøn Wallesverd, Lev Anderssøn Aadnevig alle af Høvåg Sogn til at være med os og Eeklev Danielson Korsvig af Oddernes Sogn og gå Marckestrengen i gjennom mellom disse Bemeldte 2de gården Westrhus og Rannvig. - Samme Marckelskiel haver Wj. alle samtlig i giennem gået, og er bleven omforenet paa følgende maade: Wi begynte Waares gange fra Dalle Iodden hvor der skal være Endestaven imellom dj fiire gaarder Wettrus, Randvig, Drange og Watne hvor Endestaven for Lang tid siden er bleven bortstaalen, Saa er vj dog om samme Endestav saaledes forenet at hva dj tvende gaarder Drange og Watnes opsiddere tillige med os Om Endestavens plads og sted bliver Eensstemmendes der skal dend Westre Endestav - holdes mellom Westrus og Randvig dog skal bytte gaae fra Endestaven og til dend første Lødstøing steen som er een Spids steen opreist udj een Huck Wed een firckanted stoer steen i Nordwest Kanten av Olis Fiorkiønaas og derfra til een steen lenger op i dend samme Aas met for dend steen som deeler mellom Randvig og Dallen, derfra til en gammel mossegrod lødstøsteen paa Øster Kanten af bemeldte Fiorkiøn aas, og derfra til een steen staaendes i Een liden steen røs paa Blaakaasen, derfra til til een steen op settet under opsen udj Gunils hollen, derfra til een steen paa een liden backe inden for Grise kiønen, derfra til een steen som vi opsetted i Nordvest Kanten af Biønaasen paa eet lidet slett fiel, derfra til een stoer steen som var tvende Karlens løft paa Biønaasen paa det høyeste brod, derfra til een steen opreist paa et lide bratt bierg paa Biønaasbrodet og derfra bedre fram til

een steen paa Biønaas høyeste brod, derfra til en anden pa
 bemelte høye brod. derfra til en gammel Mossegrod Lødstøe
 henmoed Søndre Enden af Biønaas brodet, derfra til een
 steen som Wj opsetted paa Sødost Kanten af Siønaas brodet
 paa eet rundt field, derfra til een stoer rundt steen tet
 ned paa een anden backe, derfra til een gammel Witterlig
Ledstø i enden af Biønaasen Let østen for Hanskiønen
 derfra til en steen i Hanskiønen odden saa til obse nabem
 som streckningen Kommer til Randvig giordes hauge, hvor der
 staar een liden steen udj een Kløve, denne streckinig fra
 dend første Ledstø udj Nord-vesst Kanten af Olis fiorkiøn
 Aas og til dend lille steen udj opsen ved Randvig giordes
 hauge haver vj efter Øyensyn gaaet Rett udgiennem Skougen.
 Siden deler opsen under opsen Westrus til hørendes og paa
 opsen Randvig til hørendes lengst ned at Hamdahlen paa
 Sønder Siiden, og ved Enden af opsen opsettet vj een steen,
 derfra til een gammel Eege Kylling Stue i Norder Enden af
 Randvig slette Waald. Saa dehler diget tvert over til Duge-
 backen derfra til dend Kløfted furre med Krys udj, saa til
 en furre udj Nordre odden af Kattaasen med Krys udj, saa
 til en bierk brodet med krys udj derfra til een furre udj
 Øster kanten af Kattaasen hvor der staar een Lødstesteen
 hos, derfra til dend runde høye steen backe, derfra til
 Ende staven som staar noget sørlige paa dend søndre siiden
 af Smiehollen, med dette Bytte og Markeskiel er vj
 samtliggen Westrus og Randvig opsiddere og Eiere Wenlig og
 velfornøyet og paa det skal u-ryggeligen holdes og
 efterleves baade af fødde og u-fødde. Ord for Ord ligesom
 det under Indført Saa til forpligter vj os alle
 Wedkommende, udj denne Contract at hvem som her udj med
 nogen forgribelse sig forseer skal bøde til Høvog Kirke Tj
 Rigsdaler foruden det som efter Sagens Beskaffenhed af
 Retten kand til Dømmes og denne markestreng skal aligevel
 blive u-ryggelig og paa det at denne Contract uryggelig
 holdes og efterleves skal haver vj dette med vores egne
 hender og Signetter bekrefted, og Wenligen ombedendes
 dj erlige og Welforstandige Dannemend Lensmanden Knud
 Biørnsen trøe, Lars Aadnevig, Taral Eieior, Aasmund
 Wallesverd og Ellev Kosvig som var Overværende udj denne
 Contract og foreenlig det med os til Witterlighed at ville
 underskrive og forsegle Westrus den 23 februar A-1731.

En eiendommelig benevnelse på byttestein forekommer i dette dokument. Det er Lødstøingsten eller Ledstøsten. Folk herute visste ikke hva det mentes, jurister heller ikke. Fra utskiftnings-sjef Grendal fikk jeg dette svar: "Betegnelsen "Lødstøe" "Ledstøe" "Lødstøstein" for byttestein har jeg ikke truffet på i min praksis så vidt jeg vet. Jeg har forelagt Deres brev for professor Jevham ved Landbrukshøgskolen. Han anfører:

"Heller ikke jeg har hørt merkestein betegnet på denne måten". Professor Magnus Olsen skriver: "Lødstøingsten" synes å stå i forbindelse med det ord (h)ledstæde "sted hvor der er (led (le åpning eller grind) i et gjærde. - Og så henviser han til en to markeganger i Audnedalen V.Agder fra 1543 som er gjengitt i Diplomatarium Norwegicum VII nr.760. Utskiftningsformann Spilling kommer vel løsningen nærmest. Han skriver:

"Utrykket "Ledstøe" er velkjent i herværende distrikter, især i konduktørforretninger fra 17-hundre tallet. Jeg har alltid tenkt meg at Ledstøer er merker mellom to endestaver De markerer byttelinjens forløp mellom endestavene, - de "leder" linjen mellom disse.

Helt fram til i dag har usikkerheten om byttelinjen langs Westerhus innmark gjort seg gjeldende. Da jeg, Lars Halvorsen, i fjor (1946) arbeidet med kartet over Randvig ble denne del av grensen og grensestener lagt ned. Der ble imidlertid ikke foretatt noen offisiell grenseforretning. Den nåværende eier, Oluf Skjelbred Knudsen, innrømmet således at hans forgjengere hadde dyrket inn på Randvigs (her må menes Aadnevig) område. Han hevdet at endestaven i øst skulle stå oppe på heia sør for Smiehåla. Men beskrivelsen i byttekontrakten er tydelig nok.

Bortsett fra salget av Randvigdalen og innlemmelse av Heia har intet foregått med eiendomsgrensenes forandring. I motsetning til mange andre av Høvågs gårdsbruk er Randvig ikke delt opp. I Høvåg var det i 1905 56 matrikkelgårder fordelt på 367 bruksnumre. 10 bruk var større enn Randvig som har en skyld på 8 mark, 12 øre. Blandt Høvågfolk regnes idag Randvig blant de 3 største gårdene i herredet. Oppdyrkningen av myrene har i begynnelsen av dette århundre gjort sitt til å øke avkastningen. Oppdelingen av gårdene har for en stor del gått for seg i nyere tid, for et par hundre år tilbake nådde nok ikke Randvig så høyt opp. I en jordebok fra 1593 er den oppført som fullgård. I den utrykte matrikkel av 1668 er den

rykket ned blandt ødegårdene. Det vil med andre ord si at den ikke maktet å betale i skyld mer enn 1/4 av hva den kunne som fuldgård. Denne overgangen fant sted i 1630-årene da Randvig først gikk ned til halvgård i 1630-31 og siden til ødegård i 1639. I den eldste matrikkel vi har av 1665 gis gården en skyld av 7 lispund eller 1 1/2 Hud. Her står også at gården er bondegods og at av herligheter har den "skonff til brendegang", gården kan så 3 tønner og fø 8 naut / hest og 10 smaler (sau). Av skatter og avgifter påhviler det gården: Ledengskatt 18 skilling, arbeidspenger (avgift for å slippe å møte personlig til arbeid på festningen) 1 1/2 ort, korntiende 3 kvarter 4 1/2 notling, og andelig ost og kvegtiende 12 skilling. I matrikkelen fra 1668 er alle disse tallene gjentatt med untagelsen av utseden som er satt ned til 2 1/4 tønne. Og her oppføres nok en herlighet, nemlig: "it wadret". Noen skatt av dette siste blir ikke betalt.

Myrene ble påbegynt grøftet av Markus Christensen. Gjerder ble da satt opp rundt dem for kuene. Forøvrig har skogen vært beitemark for bufeet. Randvighaugen og Rovodden har vært forbeholdt sauene. Et høgt steingjerde vitner den dag i dag om sauenes område. Maløya er også blitt brukt som saubeite. Sauebestanden har vært fra 5 til 10 sauer. Med årene har det nok avtatt da ferdiglagede tøyler ble billigere å anskaffe. Men i den tiden da både undertøy og yttertøy og sengeklær skulle skaffes tilveie på gården har nok saueholdet vært større enn i dag. - I dag kan en finne murene til 3 sommerfjøs. Det er mulig at et skiftebruk for skogsbeite har funnet sted. Sommerfjøsset under Skibberåsen er antagelig blitt ført opp da Heia ble tillagt Randvig. Her ble et ganske godt beite rundt Skibberåsen og utover Heia, og på selve Heiejordet da denne plassen ble nedlagt. Sommerfjøsset i Engedalsbrekka har vært skiftenr. to med Engedalen og Randvigheia som beitemark. Som skifte nummer tre kommer Kvenndalen og Hamdalen med sommerfjøs ca. 100 m. inn fra Rennebakken. De gamle steinhavene kan tyde på en slik inndeling, i tre skifter. Da Randvigdalen ble frasolgt i 1788 fikk eieren av denne også beiterett i Oles Heia og Elens Heia med gjerdeplikt for dette område. Markus Christensen som var meget påpasselig med gjerdene klarte ikke å få stengt godt nok over myrene mot Aadnevikskogen. Resultatet var at kuene herfra gikk inn i Randvigskogen. Dette beite var så verdifullt for Aadnevig at gamle Andreas Aadnevig sa: "Hvis ikkje våre kjyr kommer hen i Randvigskauen kan vi melke dei i rompa."

Ved Kringlemyra opphørte Randvigs gjerdeplikt. Markus måtte gang på gang bytte på steingarden da denne søkte ned. Tilslutt ble han lei av dette og la en steingard på fastmarken innenfor myra.

En må ha lov til å tro at beitet har betydd mere for gårdens økonomi enn skogen har gjort. Skogbunnen ble nemlig svidd av for å skaffe beitegress. Markus var særlig hissig på disse lyngbrannene. Folk innover mot Kvåse og Eidjord husker fremdeles hvordan ilden og røyken om våren volmet opp fra Randvigskogen.

Som tidligere nevnt fødte gården i 1665 8 naut, 1 hest og 10 smaler. Dette antallet har svinget opp gjennom tidene fra 4 kyr og hest og opp til 10-11 kyr. Ved auksjonen etter Markus Randvig ble solgt 5 kyr, 1 stut, 1 hest og 6 sauer. Tidligere har nok Markus hatt større besetning, men foringen har vært deretter. Utpå vinteren og tidlig på våren kunne det være så lite for at gardsgutten måtte ut hver dag og slå lyng. Når det ble bart for snø, ble buskapen sluppet ut for at den kunne komme bort i lyngheiene. Da var kyrne så svake at benene vanskelig kunne bære dem. Ole Sakariassen (tidligere eier) så en gang en ku brakk benene på holken utenfor fjøsdørene. Den måtte avlives med en gang, - Ole Sakariassen hadde 8 kyr, hest, stut og 8-10 suger. Da gården skiftet eier i 1944 er den på 5 kyr, en voksen kvige, hest og 4 sauer.

Vekslingen i husdyrbestanden har vært et resultat av oppdyrkningen. Markus har delvis dyrket myrene og holdt bufeet borte fra dem. Han har også dyrket ganske små lapper som i dag er igjengrodd med skog. Således kan en tydelig se rennene etter akerkantene på nordsiden av Engedalsjordet, like vestenfor Badstuakeren og mellom Eskevigjordet og Slettevollen. - Ole Sakariassen fikk landbruksingeniør Brettewille til å planlegge grøftingen av myrene. Til arbeidet gikk med 1500 kr. som han fikk låne i Jorddyrkningsfondet. For å få avløp for vannet måtte bekken fra Hamtjønn senkes 4 fot. Senere på Alfred Randvigs initiativ ble bekken senket ytterligere 1 m. Dette arbeidet var så besværlig at vedkommende som utførte dette arbeide uttalte da han var ferdig: "Æ har kje vært så gla siden æ sto bruggom."

Ved dette senkingsarbeidet ble innvunnet ca. 20 mål jord.

Driftsmåten var i Markus tid primitiv og gammeldags. Når en åker skulle gjødsles måtte antall lass være avgjørende. Skortet det på antallet gikk det utover lassets størrelse. Om lasset så var halvt, spilte ikke det noen rolle. - I slåttonna gikk karene og slo en uke, så lå grasset og gjorde seg en uke. Nå først kunne arbeidet med tørkingen ta til. Hensikten med denne framgangsmåten var å gi tilbake til jorden noe av kraften fra høyet. "Sån bruger æ de," sa Markus. Det er blitt et ordtak etter ham. Å legge igjen åker med gressfrø forekom ikke i hans tid. Et gjenlegg fikk gro til som det best kunne. Havre, bygg, poteter og litt hvete var de akervekster som ble brukt. Rotfrukter fantes ikke. Kunstgjødsel ble ikke kjøpt.-

Ole Sakariassen fikk jorden i god hevd. Foruten gjødsel fra den store besetningen sin, tok han med gjødsel fra Lortetangen (Tømme-sted for do-bøtter i Kr.sand) når han hadde vært inne med ved eller eigebork. Jevnt over hadde han mellom 50 og 100 tønner poteter om året. Et år satt han 9 tønner poteter i Engedalen og fikk igjen 180 tønner. - Av havre fikk han fra 10 til 20 tønner. Og av vinterrug 5-10 tønner. Et år var han særlig uheldig. Han sådde til et stykke på 3 mål i Engedalen. Det gikk med en tønne og han fikk igjen en tønne. I den tid Ole Sakariassen brukte Randvig, la han alltid igjen akrene med grasfrø, men han dyrket aldri grassfrøet selv. Det ble pene avlinger på Myrene, men Grisettjønmyra var dårlig dyrkningsmyr - potetene slo ikke til.

I 1946 ble tilsådd følgende arealer:

Slettevollen ca. 2,5 da. hvete
 Del Brønnhusakeren 1,5 da. poteter.
 Ø. Hamdalsmyra 1,5 da. kålrabi.
 N. Fidja 3,5 da. havre.
 Øvre Engedalsjordet 1,8 da. poteter.
 Kjellevollene 1,8 da. poteter
 Badhusægra 1 da. gulerøtter og forneper.
 Meigelåkeren 0,5 da. kål, selleri, purre
 og bønner.

Og avlingen ble:

Høy ca. 10500 kg.
 Poteter ca. 45 tønner
 Havre ca. 700 kg.
 Hvete ca. 450 kg.
 Kålrabi ca. 5000 kg.
 Silofofor ca. 3000 kg.

Høiavlingen var god. Slåtten ble påbegynt temmelig tidlig, like over St. Hans

For potetene ble det for meget regn, og så er jo det meste av Kjellevollene lagt ut til frukthage, så noen rekordavling kunne ikke påregnes der. Meget legde (kornåkeren legger seg flat p.g.a. regn) ble det både på havre og hvete. Slettevollen som ble lagt igjen, fikk derfor ujevn spiring. Noen svær kålrabiavling gjorde vi ikke regning med på Ø- Hamdalsmyra. Denne var armet ut i en rekke år, og til trods for god gjødsling og kalking oppnådde vi ikke mere enn godt og vel 3800 kg. pr. mål. Siløfor ble tatt som annen gang slått fra Æskevigjordet. Denne var like fin som første gangs slåtten.

Der ble kjørt ut 125 lass husdyrgjødsel som er noe mer enn årsproduksjonen med nåværende besetning. I år ble kjørt ut 110 lass.

Våren 1947 ble V. Hamdalsmyra, Daletjønnsmyra og Engedalsmyra gjødslet med 300 kg. kunstgjødsel. Brønnhusågeren og S. Fidja ble også overgjødslet med 300 kg. Æskevigjordet og Slettevollen 250 kg. Engedalsjordet 200 kg. Badstuågeren og frukthagen 300 kg. På beite og eng tilsammen 1350 kg. - N. Fidja er potetåker. Kjellervollene er sådd til med havre og lagt igjen. Ø. Hamdalsmyra er behandlet på samme måte. Øvre Engedalen ca. 1,6 mål er kålrabiåker. Nord og utover ca. 1,5 mål er nypløid og isådd havre. Sandågeren er også havreåker og lagt igjen. Ved Brønnhuset er sådd ca. 172 mål turnip, 1/2 mål gulerøtter, 450 kålplanter. Halvparten av Mergelågeren er bønner, og 300 selleri og 400 purreplanter er plantet ut.

Som alle gamle gårder er også Randvig plasert slik i landskapet at kvern kunne legges i nærheten. Vann fra Grisetjønn, Daletjønn og Hamtjønn kunne lett stemmes opp i øvre enden av Øygarden, likeledes i nedre enden. Hernede ble også kvernen lagt. Markus stemte opp så Myrene sto under vann. Men det er tvilsomt om han brukte denne kvernen. For kvernen ble senere flyttet et stykke lenger ned, bare 50-60 m. fra Badstuågeren. Her var også kvernen i bruk i Ole Sakariassens tid. Og kvernsteinene var også anbragt hernede, så kvernen må være flyttet i Markus tid, eller endog før hans tid. Ole Sakariassen rev kvernen ned og reiste med kornet til Major & Co og fikk det malet der. Et par av kvernsteinene havnet i Eiken, en av tjenesteguttene som var derifra, tok den med seg da han reiste om høsten. Den tidligere eieren flyttet hjem 4 kvernsteiner og anbragte i tunet. 2 er brukt som hagebord, de 2 andre er ennå ikke brukt.

(Som en eiendommelighet kan nevnes at i matrikkelen av 1665 står for Vesterhus oppført 2 kvernfall, mens for Randvig intet. Det er lite sannsynlig at ikke Randvig på dette tidspunkt skulle ha hatt sitt eget.)

Det er intet som tyder på at der fra gammelt har vært vanndrevet sag - Markus brukte to manns oppgangssag, når han skulle ha materialer til reparasjon av husene. Gjeiten ble skavet av, eller så lå tømmeret så lenge utsatt for vær og vind at gjeiten råtnet bort. Det skulle bare anvendes malmen furu til husbyggingen.

I 1920 oppførte Arne Randvig og Alf Kvaase saga rett overfor båthuset. Det var en bensinmotor som først drev saga. I 1921 fikk Randvig elektrisk kraft, og da ble saga også utstyrt med elektrisk drivkraft. Stedet var imidlertid ikke egnet til sagtomt. Når været sto på forekom det at lasten kom i drift. De har undertiden måttet ta denne igjen over på Ribe.

Derfor ble saga i 1925 flyttet til Æskeviga, hvor den hittil har vært. Her er installert en 18 H.K.s motor, som driver en enkel sirkelsag og kjærrat. For tiden er det Alf Kvaase som er eneeier og sagmester, Haavor Vesterhus som betjener kjærraten, er bakgutt og sjauer og så en vekslende 3. mann som skjærer bakhun med handsag. Her skjæres for tiden ikke så lite lauvtre-materialer som er i svær pris. Adskillig leieskur forekommer også, men ikke stavskur. Randvigeieren får en årlig avgift og har adgang til sagespon.

Brønnen står i dag hvor den har stått i uminnelige tider. Da Ole Sakariassen i 1890 årene bygget opp grisehuset - den nåværende skåle - lot han grave brønnen ovenfor Rennebakken. Da så Tønnes Abrahamsen bygget de nye husene noe før forrige verdenskrig (1914 - 1918) ble vannledning lagt fra denne brønnen. Dette vannet har aldri vært godt. Fra den gamle brønnen er lagt pumpe til fjøset. I tørre år og med stort vannforbruk minker vannbeholdningen ned til det kritiske punkt. Nye vannkilder er stadig i vente. - Skulle der skaffes riktig godt drikkevann, måtte en ty til "kjella onner Heståsen."

I Markus tid ble melken omsatt til smør og knøost. Han brukte sveivekjinne. Om sommeren rodde husholdersken hans Marie Randvig til byen med "flødefad". Disse ble solgt til privatfolk oppe i byen.

For å få disse fatene med seg anbrakte hun et bordstykke i hankenden av åget. På hvert stykke kunne hun få plass til 4 fat.

Da Tveit og Randesund meieri ble opprettet ble også bøndene på Kvåse, Vesterhus og Randvig interessert i dette. Ole Sakariassen ble parthaver med 6 aksjer. Melken ble levert 3 ganger i uken. For å avkjøle den gravtes en ekstra brønn ved siden av den opprinnelige. Melken ble skummet så at det ble levert skummet melk, nysilt melk og fløte. Det var bare disse 3 gårdene i Høvåg som leverte melk til Tveit og Randesund meieri.

Først ble melken kjørt til Drangestranda. Da "Skjold" begynte som melkebåt ble melken rodd ut til Dybingen ved Hæstad. Senere gikk den inn til Oskar Vesterhus brygge en gang om uke.

"Otra" som var noe mindre enn Skjold tok melketransporten, og gikk helt inn til Karl Kvåses brygge.

Da veien ble omlagt i 1903 gikk kretsen i sammen om å bygge melkestasjon på Abraham Vesterhus brygge.

Hertil ble levert melk inntil bilrutene i 1934 overtok melketransporten.

Mannen som gikk over fra handkraft til maskinkraft i treskingen, var Ole Sakariassen. Han lot bygge et vannhus i nedre enden av Badstuægra. Fra vannhjulet ble stukket line over 5 bukker fram til treskelåven. Det var et vanlig hampetau av noe grov dimensjon som ble brukt. Han kjøpte også slagvollmaskin, rensemaskin og hakkelsmaskin. Hakkelsen var en meget ettertraktet vare, så han solgte mange sekker hakkelse til byen. - Tønnes Abrahamsen lot bygge treskevandringen som står fremdeles. Treskemaskinen var en slagvoll. Alfred Randvig anskaffet en landbruksmotor til drift av samme slagvoll og til vedkapping. - Den nåværende eier har de to siste årene leiet et transportabelt treskeverk også drevet av en eksplosjonsmotor. - I 1946 ble innlagt 3 fases strøm.

Da telefonlinjen i 1890 årene ble lagt gjennom Høvåg, fikk også Ole Sakariassen strukket en linje til Randvig. Han var jo noe av en forretningsmann, Ole Sakariassen, så det gjaldt for ham om å stå i umiddelbar kontakt med omverdenen. Som guttunge sprang Alfred Randvig mot en godtgjørelse av 5 øre med telefonbeskjed til Ådnevig. I dag er forbindelseslinjen Randvig - Benestad sentral med Ådnevig og Gabrielsen, Drange på samme linje. Signalene er to lange oppringninger for Randvig, et langt og et kort til Ådnevig og 3 korte til Gabrielsen, Drange. Ved en omskifternøkkel kan Randvig komme i direkte forbindelse med de to linjekompagnoner.

Av herligheter foruten om "skauw til brennefang" og "et wadret" kan også nevnes mergeltaket i syd-østre enden av Mergelgården. Denne har helt til den nåværende eier overtok gården forsynt ægrene med kalk. Der er plantet solbærbüsker på stedet, og det ser ikke ut som om mergeltaket skal komme til heder og verdighet på en tid. På Daletjønnyra, ikke langt fra det stedet hvor bekken starter sitt løp ned til Hamdalen, lot Ole Sakariassen oppføre et halvtække til torvstrø. I den tiden han drev med griser hentet han torvstrø heroppe.

Randvig, Randvigdalen og Vesterhus med Aana har hørt sammen til en grend. "Beerhavet" innbefattet ikke Melåna som ligger like overfor Aana. Melåna er gått ut fra Kvåse og hører følgelig hertil. Utpreget samhold synes det ikke å ha vært. Noen samling om felles oppgaver kan ikke påvises. - Folkene på Randvig har kalt Vesterhus-folkene som faddere og forlovere, men det motsatte har sjelden vært tilfelle, merkelig nok.

I skifte av 1755 er Randvig satt i en lav verdi på grunn av husenes "slette omstendighet og ringe verdi". Det er nokså sannsynlig at de gamle husene som ble revet i 1918 ble oppført omkring 1760. På folkemunn het det at disse husene var 300 år gamle. 160 år gamle hus er også en respektabel alder. - Dette gamle huset skal ha vært en severdighet. Den ene døren var to-delt som en låvedør. Fra midtgangen førte en liten trapp opp til henholdsvis en stue og et lite kammers, dette siste ble brukt til soveværelse. ~~Bakenfor~~ Bakenfor stuen lå kjøkken med bakerom og bakenfor kammerset lå vedskjulet. En trapp førte fra samme gangen opp til loftet hvor det også var to rom. Det nåværende våningshus er oppført av Tønnes Abrahamsen omkring 1910. Han hadde fra fremmede havne ført hjem edle tresorter som ble skåret og høvlet. Disse materialene pryder nå forstuen og midtstuen. En del av dørene er også av samme materialer. - Det var Høvågs fineste hus - den gangen. - I 1920 ble fløybygningen oppført, likeledes hønsehuset.

Uthusene besto av flere adskilte hus som lå i rekke der hvor det nåværende uthuset ligger. Fjøsset gikk vinkelrett på denne rekkebebyggelsen og sydover. Treskelåven lå omtrent jevnhøy med jorden, og høyløene lå til hver side for denne. Høyet måtte kastes over høye "brikjer" inn i låa. Det var like tungvint å få det ut. Ved siden av østre løen lå stallen, så kom et indre og et ytre fjøs, med skålen mellom stallen og ytre fjøs. I dette siste hadde Markus små-

kreatur og sauer. Ble det riktig kaldt, satt han inn hesten til dem. Når høyet skulle hentes, ble det først dyttet gjennom en glugg høyt oppe på veggen, utenfor stallen, båret gjennom skålen og fordelt på ytre og indre fjøs. Fjøset var lavt og trangt og uten vindu. Når det skulle stylles, ble mokstergluggen åpnet for at det kunne fåes litt arbeidslys.

Et stort hundehus som Markus hadde anskaffet til sine bikkjer dannet uthusenes avslutning mot vest.

Badstua har stått i syd-østre hjørne av Badstuægra. Ole Sakariassen kan huske noen forkullede rester som lå like i nærheten av Badstuåbolen. - De tre sommerfjøs er omtalt tidligere. Av disse er særlig sommerfjøset nord-øst for Skibberåsen godt bevart og murene godt forseggjort. Veggene, som er 60 cm. tykke er oppbygget av stein. Vestmurens høyde 1,6 m. og østmuren 1,3 m. En mur, 1,6 m. bred deler fjøset i to like store rom. Hvert rom har en lengde på ca. 5,5 m. og en bredde på 3 m. I hvert rom er plass til 5 kyr - bolter og kjettingstumper viser tydelig det. Mellom hvert kufeste er 1 m. I muren mellom disse to rommene finnes en nisje 70 cm. bred, 75 cm. dyp og 40 cm. høy hvor antagelig melkekoppene har stått. - Det rommet som ligger i syd er mest forseggjort.

Den gamle potetkjelleren lå øverst på Badstuægra. Her lå den bare et års tid etter at Ole Sakariassen var kommet til Randvig, så rev han den ned og bygde den som nå står ved Sandågeren.

Hvor nå fløybygningen står, var en forbu, fem ganger 5 m. hvor halm og lauv ble lagt inn.

Plogen var en enstyret treplog med treås.

"Skolle ein pløye, måtte ein være tre mann. Ein kjørte, ein lå på åsen å ein holt plauen. Det va et merakels å se".

Harven var trekkharv eller labbeharv. Da rulleharven begynte å bli alminnelig, gikk Vesterhus og Randvig sammen om en.

I begynnelsen av 1800 årene fikk poteten innpass, og da fikk også Randvig sin hype-plog.

Av kjørerredskap ble sleder mest brukt, både til gjødselkjøring og til innkjøring av høy og lo. Høytrommet var en vidjetrom av eik. Av kjærre var en to-hjuls kjærre det eneste kjørerredskap som var i bruk i siste halvdel av det 19-århundre.

Kornet ble kjørt inn på låven og her gikk en mann straks i gang med tresking med fløiel.

En forandring på dette ble det da Ole Sakariassen satt opp kvennkallen og anskaffet slagvoll.

Ole Sakariassen og Jørgen Vesterhus kjøpte en Frognerkilen slå-

maskin i sammen. I dette kompaniskap ble senere også Even Vesterhus opptatt. Samarbeidet gikk ganske godt, men maskinen var mest på verkstedet.

Mens Tønnes Abrahamsen og sønnene hans eide Randvig ble fjærharv, hesterive, forbedret slåmaskin, radsåmaskin, jernplog, rensemaskin for korn innkjøpt.

Trille og karjol og 4 hjuls arbeidsvogn ble også anskaffet i begynnelsen av dette århundre.

Den nåværende eier har kjøpt spadekniv-harv, sleperive, trommestokk, stangsåmaskin til rotfrukter, såmølle til gressfrø.

En trykksprøite anbragt på en hjulbære, ble innkjøpt våren 1945. Denne sprøiten som trenger to manns betjening har en optimal trykkanvendelighet pr. 300 pund pr. kvadrat tomme.

Den ble brukt til frukttrekarbolineumsprøiting en gang samme år den ble kjøpt. I 1946 ble den ikke brukt i det hele tatt. Det var et godt fruktår, men insekter og sopp herjet stygt. I år er der sprøitet 3 ganger over samtlige trær. Først med karboliuneum, så med kobberkalk, og endelig med Sulfinox og nikotin.

Der er berettet om de foranstaltninger som er gjort for å få utnyttet Myrene. Arbeidet ble påbegynt av Markus Randvig, og fortsatt av Ole Sakariassen og Alfred Randvig. Skjelbred-Knudsen fikk fylkesagronom Bjørgulf Lund til å planlegge nytt senkingsarbeide og dette ble utført 1945 av A/S Betongbygg. Hovedkanalen ble senket og utvidet. Her står fremdeles igjen dekningsarbeider for å sette disse verdifulle strekningene i god stand.

Et grundig grøftingsarbeide er også påkrevet på Engedalsmyra, likeledes Engedalsjordet. Dette jordet har vært vanskelig å holde tørrlagt opp i gjennom tidene. Markus kjørte på sten i overgangen fra "brekka" til jordet, for å få hevet dette. Varig resultat ble ikke oppnådd. Ole Sakariassen mener selv at han har gravd ned to meter for å få avløp for vannet. Høsten 1947 skal hele Engedalsjordet pløyes opp. Tanken er da å få med grøftene.

(Vannet kan ta makten fra en. Det samme kan trær og busker innover åkerreiner og landtak. Vi hedrer de gamles arbeide med å holde dikene i orden, pløye helt ut til landtakene og alltid holde disse dype og fri for røtter. Da kan skogen også stå helt ut til landtakene uten å suge kraft fra åker og eng).

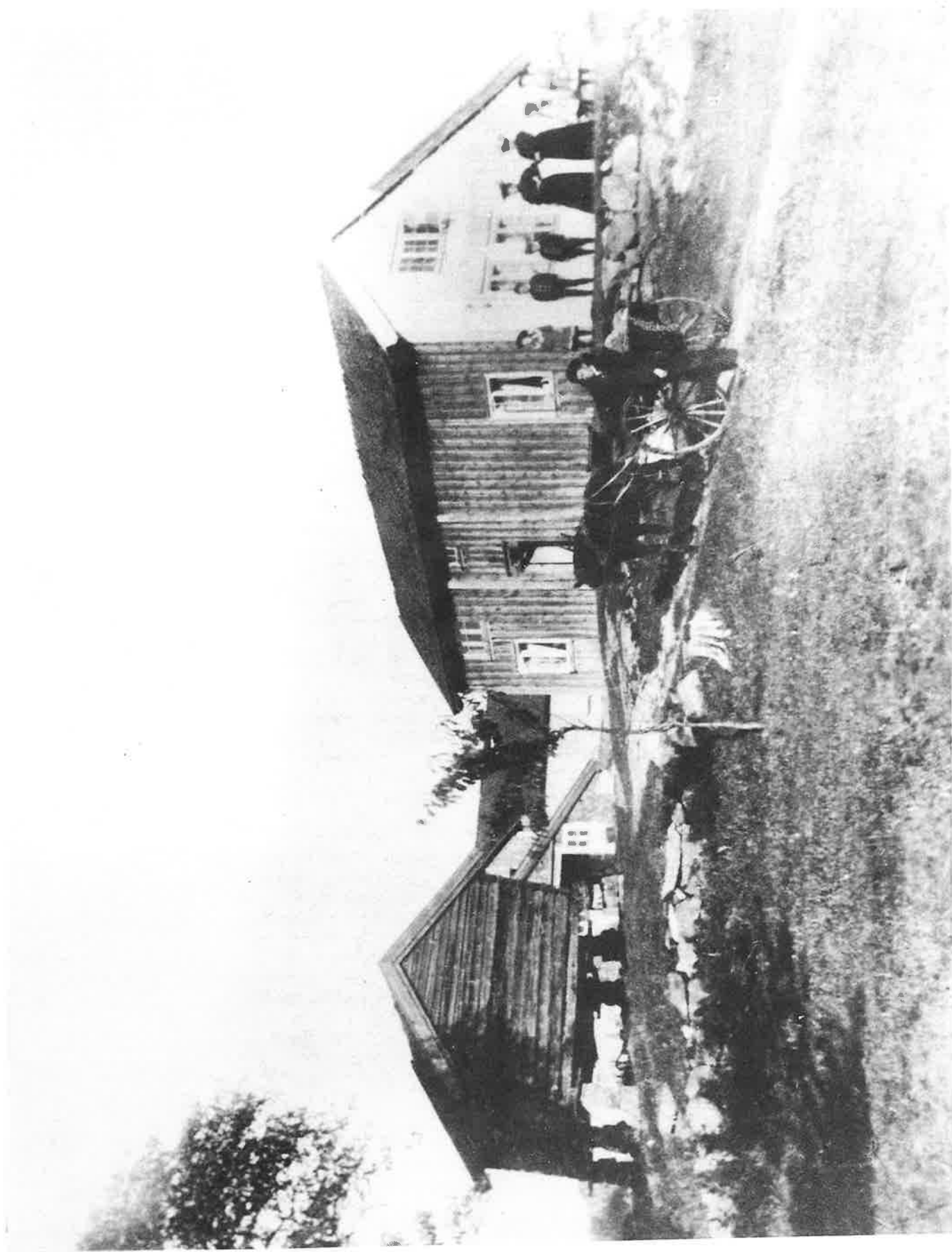
I Norske Rigsregistranter av 1591 den 26. mai omtales "Søfren Ramvig af Hevog Sogn". Han var en av de 12 lagrettsmenn som skriver under fullmakten fra Moland prestegjeld til Kristian IV's arve-



"Husgudene" fra Randvig gård. Gunvald Strømme i Randesund kjøpte disse på auksjonen . Historielaget fikk dem mange år etter av familien Strømme. De er idag i Høvåg-rommet i Lillesand Rådhus.

(FOTO: Lillesandsposten)

Randvig gård - bildet er tatt ca. 1890



byldning i Oslo sommeren 1591. Høvåg var anneks under V. Moland til 1860, da det ble eget soknekall.

I 1610 omtales en mann Svend i Skattemantallet fra dette året. Han har en husmann, antagelig i Randvigdalen, ved navnet Bent.

I 1623 er der en nybruker, Thor. Ingen husmann står oppført.

Ved Koppskattmantallet av 1645 er "Thore og hans Quinde" fremdeles på Randvig. De hadde hverken barn eller tjenestefolk over 15 år gamle.

I matrikkelen av 1668 står: "Niels Haaland eye 1 1/2 hud". Han var fra Halse sogn. Brukerne heter Arne og Osmund og de bruker 9 kalveskinn hver. Arne brukte også 6 2/3 kalveskinn i Vesterhus.

(1 hud = 4 gjeteskinn = 12 kalvskinn = 12 engelsker).

Prestens manntall av 1664 setter Randvig blant ødegårdene i Høvåg, det samme gjør de andre manntallene på denne tiden. På gården bor Osmund Thorsen, 46 år, og Arne Effensen, 40 år. Husmannen Jens Gundersen er 70 år. Prestens mantall av 1668 tar også med sønnene til Osmund: Christen 7 år, Jørgen 5 år og Hoskol 3 år. Arnes sønner er Jørgen 7 år, Oluf 5, Christen 3 og Simen 1 år.

Osmund har "tjenestedreng": Søffren Oluffsøn 28 år, ledig karl (d.v.s. ugift). Kvinnene ble ikke tatt med, da det bare var de stridsdyktige som interesserte Fogdens mantall av 15. mars 1664 sier at Osmund er 49 og Arne 40 år. De bruker hver 3 gjeteskinn. Fogdens mantall av 18. juni 1666 skaper mer forvirring i aldersangivelsene: "Randvig ligger 1/2 Miil i sydvest fra Kircken". Osmund er 46 år, Arne 40. Osmunds sønner er alle 1 år eldre enn i pretestatistikken, likedan Arnes 3 eldste sønner, mens Simen også her er 1 år gammel. Jens Gundersen er blitt hele 80 år.

I 1695 blir Karen Arnesdatter Randvig gift med Salfne Joensen. Hun må være datter av Arne Randvig som brukte 9 kalveskinn i Randvig og eide 6 2/3 kalveskinn i Vesterhus. Det holdtes skifte etter henne i 1700, 26. mars, og da eide boet 5 1/2 kalveskinn i Eidjord og 1 1/2 kalveskinn i Vesterhus. De hadde to døtre Marithe og Torbør. Folketellingen av 1701 nevner igjen Salve Joensen, og ifølge denne eier han 9 kalveskinn i Randvig. Han er "stående soldat" og 34 år gammel. De øvrige kalveskinn eies og brukes av bonden "Christen Hermansen" 57 år.

I følge kirkeboken dør i 1705 Berthe Torjusdatter Randvig i barselseng, 30 år gammel.

Samme kirkebok oppgir også at Lorentz Torbiørnsen blir født i 1709. Hermed kommer en slekt til Randvig som blir boende til 1891.

I 1719 den 23. mars, var det skifte på gården etter avdøde Torbiørn Knudsen. Boet eide 9 kalveskinn, taksert til 72 Riksdaler. Arvinger var enken Karen Larsdatter og de tre sønnene Knud, Lorentz og Jørgen som var henholdsvis 16, 10 og 8 år gamle.

Torbør Salvesdatter Randvig gifter seg med Sven Jakobsen Hæstad i 1721.

I Matrikkel av 1723 nevnes disse to oppsittere: Torbiørn Knudsens enke og Ole Mønsen.

I Bytteskontrakt av 1731 står Børre Olson oppført som eier sammen med sal. Torbiørn Knudsens børn. Han må da være gift med enken Karen Larsdatter.

I skiftet etter henne den 17. februar 1755, finner "vi den gjenlevende ektemake Børre Olson. Det heter om ham at han "må betale Bøder og deslige for begagne Lejermaal i Ægteskabet". Dette tyder på utroskap mot sin eldre kone. - I skiftet etter Karen nevnes merkelig nok bare en sønn Lorentz Torbiørnsen som nå var 45 år. Det oppføres 4 1/2 kalvsk. jordegods i Randvig, verdsatt til 52 Riksdaler. På grunn av husenes "slette omstendighet og ringe verd" ble taksten så lav.

Lorentz Torbiørnsen ble i 1733 trolovet med Torborg Osmundsdatter, Vestre Vallesverd. Trolovere var Hans Lasseson Quarenæs og Torsten Olsen, Vesterhus. Denne siste og hans sønn Ole Torstensen som døde i 1798 er faddere og trolovere omkring på gårdene gjennom hele det 18-århundrede.

Lorentz og Torborg hadde følgende barn:

Margrethe, født i 1734.

Thønnes, født i 1736. Han dør ganske snart.

Tone, født i 1740.

Johanne, født i 1741.

Karen, født i 1743.

Jørgen, født 1744. Han blir døpt i Oddernes kirke, og har faddere fra Justnes og Vige.

Marthe blir født i 1746.

Ingeborg født i 1750.

En ny Thønnes blir født i 1754.

Lorentz klarte å samle hele Randvig slik at han eide 1 1/2 hud. Han var sjømann og døde på langfart i 1759. Av sin hyre hadde han tjent opp 15 engelske pund sterling, "som er hiem remitteret og staaer nu hos messrs. Schaarup i Christianssand". Etter en kurs av 5 Rigsd. pr. pund, ble det 75 Rigsd. i kontanter. I skifte etter ham av 9. februar 1759 var det innbo og løsøre for 118 Rigsd. til deling

mellom arvingene. Det nevnes også i skiftet at Lorentz hadde betalt stefaren Børres bøter - 24 Rigsd. - Av verdifullere gjenstander i boet står nevnt et sølvstøp med inskripsjon A.T.S., T.I.D. 1687, flere sølvskjeer med forskjellige inskripsjoner, 24 tinntallerkener m.v. (Velmakten er oftest kommet fra sjøen til Høvåg.)

Enken etter Lorentz Torbiørnsen solgte 7 5/7 kalveskinn til sin svigersønn Knud Christensen Birkeland som var blitt gift med eldste datteren Margrethe. Bryllupet sto antagelig i 1759, skjøtet er datert 26. oktober 1759 og salgssummen er 77 Rigsd. 14 skilling. Da Margrethe hadde arvet 1 2/7 kalveskinn etter faren eide Knud nå 9 kalveskinn.

Torborg Osmundsdatter døde noen år senere, skiftet ble holdt 1763. Hennes bror Tønnes Osmundsen Vallesverd ble formynder for noen av de umyndige barnene og solgte ved skjøte 4. juli 1763 4 1/2 klvsk. til Knud Christensen for 46 Rigsd.

14. juni 1766 har Augustenus Arnfindsen og Tønnes Osmundsen solgt til Knud Christensen 2 5/14 klvsk. i Randvig for 25 Rigsd.

Margrethe Lorentzdatter og Knud Christensen hadde i sitt ekteskap følgende barn:

Lorentz, født 1760

Christen, født 1762.

Torborg Helene, født 1765.

Margrethe døde 25. mai i 1768 og skifte blir holdt 2. nov. samme år. Da sto hun og Knud for 1 hud 3 6/7 kalveskinn i Randvig og 2 1/7 kalveskinn i Randvigdalen. Boet blir først registrert den 30. juni. På grunn av Knuds vrangvillighet fant skifteforvalteren seg beføyet til å la boets midler registrere enda en gang. Dette skjedde 30. juni.

2. februar 1769 gifter Knud seg på nytt med Anne Olsdatter Rosås og året etter føder hun ham en sønn som blir kalt Ole.

I kirkeboken for 1774 står at Tønnes Lorentzen Randvig, altså svogeren til Knud Christensen, blir gift med Anne Olsdatter Randvig, enken etter Knud Christensen.

Tønnes Lorentzen dør i 1781. 3. august samme år sluttes skiftet etter ham. I Randvig har han 6 3/4 klvsk. som overdras panthaveren Govert Simonsen, Bliksund, verdien er 144 spesidaler. Likeledes er 1 11/28 klvsk. i Randvigdalen utlagt til enkens sønn Ole Knudsen for tilgodehavende lønn.

Odelmann er Lorentz Knudsen. Han kjøper 3. nov. 1781 6 3/4 klvsk. av Govert Simonsen for 144 spesidaler.

3. februar 1785 solgte Christen Knudsen, Lorentz bror, sammen med flere sine arveparter til ham for 121 Rigsd. I tillegg til det han selv arvet kom han i besittelse av 1 hud og 6 klvsk. i Randvig og 3 klvsk. i Randvigdalen. Dermed var hele eiendommen på en hånd.

I 1788 selger han som før omtalt Randvigdalen til Rasmus Andersen, Vatnedalen. -

Om erhvervelsen av Heia er også tidligere berettet.

4. juni 1792 har Lorentz Knudsen og hans kone Ingeborg Olsdatter opprettet testamente mellom hinannen. Dette blir først tinglest 1. august 1822.

I Folketellingen av 1801 står Lorentz Knudsen bonde og gårdbruker, 41 år gammel. Han er gift med Ingeborg Olsdatter, 61 år og hun var gift for annen gang. De har ingen barn, tjenestefolk: Jørgen Joensen, Ingeborg Nielsdatter, Ane Margrethe Paulsdatter, alle disse var ugifte. Desuten bodde der en inde - Siri Christensdatter. Hun var enke og levde av å spinne. Denne siste var vel hans fars søster.

Lorentz har vært en påpasselig mann, og visstnok betrodd. Han står i all fall flere ganger som kausjonist. Således står det i panteboken for 15. okt. 1812 at han har "kausjonert for den arv stor 100 Rigsd. med alle derav flydende renter der tilhører Tellef Tellefsen Hæstad i tilfelle denne innen 15 år hjemkommer". - Så tidlig som i 1793 utsteder han også "kausjon til Nedenes Lehns Overformynderi, hvorved han forbinder seg til at tilbakebetale 22 Rigsd. 11 1/2 skil. Arvemidler tilhørende fraværende Zakarias Tønnesen Hæstad, og Tilfælde at denne sidste derom skulle gjøre Paakrav innen 15 aar."

Lorentz opplevde som voksen mann den opprørske Lofthusbevegelsen. Men vi hører ikke noe hverken om ham eller andre "høvdinge" i forbindelse med denne.

Likeledes falt jo de bevegede ufredsår fra 1807 og utover til 1814 i Lorentz velmaktsdage. Heller ikke denne tid har satt spor etter seg. Temmelig ubemerket har begivenheten gått Randvig forbi.

Vi er kommet fram til 1823. Da dør Lorentz Knudsen og 29. mai s.å. har enken opprettet testamente til fordel for hennes brorsønns datter Gunhild Olsdatter Stensland og hennes mann Marcus Christensen. Skiftet sluttet 27. okt. og 7. jan 1824 overtar Marcus gården, som han sitter med praktisk talt gjennom hele det bevegede 19-årh. Han dør i 1891. Da er han 92 år gammel, og hadde ledet gårdens drift i 68 år. Men så har han også satt så dype merker etter

seg at han enda, 56 år etter sin død lever sterkt i folks bevissthet herute. Randvig og Markus nevnes i samme åndedrettet. Ikke fordi han gjorde seg noe bemerket i bondenæringer eller hadde noen betrodd stilling i sognet. Men vel fordi at et ulykkelig familieliv og en sterk kjærlighet til stedet, temmelig uavhengig av andre mennesker utviklet ham til en rendyrket original. Vårt land som både åndelig og materielt gjennomgikk en voldsom utvikling i disse årene, har tilsynelatende gått Randvig forbi.

Markus var kommet fra Vrånes i Randesund.

I Gunhild og Markus ekteskap var det bare en datter som var "født idiot". Hun døde heldigvis da hun var 13 år gammel. - Gunhild ble etter endel års forløp sinnsyk. Markus skal ha vært stygg mot henne, i allfall etter denne ulykkelige hendelse. Han holdt henne fastlenket til veggen i det nordre kammerset. Det var ikke ualminnelig at han pisket henne. En av tjenestepikene fant dette så opprivende at hun gikk løs på Markus og fikk tatt fra ham "tampen" som han slo med. Hennes navn er bevart: Tamp-Ane. - Gunhild ble så satt bort til folk og samtidig ble de separert. Men da hun døde ble hun begravd fra Randvig.

I Matrikkelen av 1838 ble Randvig skyld av 1 hud og 6 kalveskinn omregnet til 7 Daler, 3 ort og 1 Skilling. Det gamle matr. nr. 117 blir endret til 123.

Ved Folketellingen av 1865 bor foruten Markus, husholdersken Ane-Marie Bårdsdatter 38 år (hun var altså født i 1827) tjenestepiken Elen Katrine Pedersdatter 32 år og snekker Andreas Tønnesen, 40 år.

I Matrikkel av 1889 blir gårdens skyld forandret til 8. Mark 12 øre og matr. nr. blir forandret til det som er i dag, nemlig gårdsnr. 27, br. nr. 1.

Baard Rasmussen Randvigdalen flytter i 1820 årene til Maløya. Han og familien arbeidet hos Markus. Ane-Marie Baardsdatter som senere bare gikk under navnet Marie Randvig ble hos Markus helt til slutt. Det samme gjaldt Baards svingersønn, Even Gundersen, Maløya. Hans viktigste vinterarbeide var å stå med fløyel og treske. (Langt utover vinteren ble han stående og svinge fløyelen.)

Markus var regnet for en holden mann, men det var som formuen svandt bort for han etter hvert. Han sto også som kausjonist ved flere anledninger. Men han måtte selv låne. Således utstedte han obligasjon til Norges Bank for 200 Spd. i 1830, som ikke ble avlest før 1870. Og i 1888 obligasjon til Høvåg Sparebank for 1200 kr. Et lån som Ole Sakariassen måtte overta og fikk avlest i 1897.

Han hadde sin egen kirkestol, og den sto temmelig høyt oppe i kirken, da stolene var plassert etter skylden. Han rodde til kirke. Han hadde egen båt som lå ved Roviga ved Indre Aarsnes.

Lensmannen som bodde på Stendal, skulle en gang pante hos Markus. De traff hverandre tilfeldig på Kjøstvedt. Lensmannen ville ha sin sportel (Avgift til statskassen el. tinglysningsgebyr), men Markus mente nei. Skulle han ha krav på den måtte han følge med ut til Randvig.

Lensmannen klaget en gang over at veien var så dårlig. Markus svarte: "Aa, nå må I være tålig, her æ da framkomst."

En mann med sine meningers mot var Markus.
Et ordspill etter ham.

"Har en noe, så har en harm av det, har en ikkje noe, så blir en arm av det."

og

"Den som arbeier steier arbeier som et naud. Men den som arbeier veier, arbeier som en mann."

Mange fanter rekte langs kysten og gjorde det uttrykt for folk. Markus hadde derfor alltid en sint hund. Da han alltid holdt stut, sørget han også for at denne var mannvond.

Ungdommen ville en gang drive gjøn med ham - det var på hans eldre dager. Da ropte han til Ane-Marie: "Slæpp ud studen."

På sine gamle dager da han ble tvunget til sengs lå han i kammeret. Her sto en omhengsseng. Et klaffebord og et par stoler var eneste inventar.

Even Vesterhus hadde fått seg ny hest og kom en gang tilfeldig ned med den. Markus ba da Even bære han hen til vinduet for at kunne få se den.

Ane-Marie, som var låghalt, var ham en strevsom husholderske opp gjennom årene, kanskje noe mannhaftig. Hun sto for fjøset. Til hvert mål eslet hun høyet og bandt en halmbendel rundt hver gjeve.

Hun måket og melket. Hun kjernet og laget knøost. - En gang var det kommet makk i den. Da tok hun en flaske brennevin og tømte i osten: "Nå ska' dere gu' få." Av melet bakte hun flatbrød, og hun brygget øl. - I kammeret sto hele sommeren en brun potte med surmelksblande. Oppe i fløt en kopp til å drikke av. - Ane-Marie laget også teiner av einer som hun fisket paltorsk i. Disse solgte hun for 5 øre stykket hvis det var noe i dem, når de var tomme, kostet de ikke noe. Hun var ikke småstøkken av seg. Til byen kjørte hun alene med en villstyring av en hest. Møtte hun en hindring i

veien, skrek hun: "A' veien, æ har grahest."

I et selskap på Maløya som også Markus var med i, ble en av gjestene forundret over at Markus ikke takket for maten: "Æ takker 'kje for min eien mad", sa Markus nokså mutt.

Markus var så glad i å spille kort. Midt i travleste slottonnsarbeide kunne han stanse arbeidet: "Nå guder, nå ska' me inn å ha et sla' kort."

Han hadde et ærende i prestegården. "Då æ kom inn te' presten å fikk se 'an sidde å gjønge i gjøngestolen, då stokk æ," sa Markus.

Noe av det siste som huskes om ham da han fremdeles gikk oppe, var at han gikk rundt på tunet og plukket opp hundelort i en nisselue.

(Dette minner om Tønnes Romstøl, en gammel ungkar, som hadde med seg ei gammel torve i båten, når han skulle til kirke. Måtte han så gjøre sitt fornødne, vendte han seg bort og piste i torva. Så tok han den med seg hjem. Intet måtte gå til spille som kunne bli tatt vare på.)

Om søndagene passet Markus selv kuene i skogen, han må ha hatt glede av å gå med dem. Han holdt seg gjerne oppe på heiene og åsene hvor han også har reist seg mange minnesmerker i form av varder. Gjerdene holdt han godt vedlike. Leet ned til Aadnevik viser tydelig hvor nøyaktig arbeidet er gjort.

Da han døde kunne ikke arvingene enes om å dele det som var etter ham. Den 22. oktober 1891 rekvirerte arvingene i boet auksjon avholdt over løsøre og gården. - Her ble solgt så meget som i lange tider var oppsamlet at det for fullstendighetens skyld skal tas med.

Ved denne auksjon spres for alle vinde de ting som kunne ha dannet bindeledd mellom fortid og nutid på Randvig. - Auksjonen som varte i 2 dager hadde samlet en mengde mennesker. Marie Randvig, altså Ane-Marie Bårdsdatter var tilstede og kjøpte en del av de ting som kunne ha mest interesse for henne. Således har hun kjøpt 1 flueglas, en sølvspiseskje og 1 teskje, et kagefad og mug.

Og så står hun som kjøper av Sæletrær, Høvre, 2 Billeder og Sabel. Dette har sin egen historie, som er fortalt av Gunvald Strømme.

På auksjonen innfandt seg også Aanen Strømme, Gunvalds far. Han var noe av en samler og fant ut at den gamle utskårne sælen og de to hollenderne og sabelen hadde interesse. "Hollenderne" to trefigurer, mann og kvinne, ca. 60 cm. høye hadde i uminnelige tider prydet gavlen på stabburet. Enkelte mente at disse figurene var gamle avgudsbilder. Andre at det var gallionsfigurene på et hollandsk skib

som i det 16. årh. hadde havarert her utenfor. Dragtene skal etter kundige menns uttalelse peke hen på 15-hundre tallet. - Det gjaldt for Aanen Strømme å komme i besittelse av disse uten å vekke for meget oppsikt. Han kom i forbindelse med Marie Randvig og lot henne opptre som stråmann for seg. Kjøpmann Rasmussen i Kristiansand som hadde vært mellommann for mangen utlending for oppkjøp og eksport av vår bondekunst, kjørte hva remmer og tøy kunne holde for å få tak i disse tingene, kom heldigvis for sent. - Disse gjenstandene står idag godt bevart hos Gunvald Strømme. (Disse tingene er i Høvåg Museums- og Historielags eie, og er deponert i Lillesands rådhus.) - Ole Sakariassen mener at 3 gamle gårdsdokumenter er gått samme veien. De ble bare utlånt, men er senere ikke kommet tilbake. Gunvald Strømme kjenner intet til dette.

Ole Sakariassen kjøpte som rimelig kan være adskillig på auksjonen. I den gamle forboden lå en mengde materialer som Markus hadde skåret ved hjelp av en tomanns oppgangssag. Bokkene til denne sto fremdeles nede ved Sandågeren. Materialene kostet 120 kr. som var røverkjøp. - Likeledes kjøpte han hesten for 60 kr. Lars Aanensen, en slakter fra Kristiansand hadde dagen i forveien kjøpt hesten for 35 kr. - Lars Aanensen sammen med Kervel Vraanes og Salve Osmundsens enke, Vraanes var arvingenes representanter.

Ole Aanensen Rabesvig kjøper Bibelen for 1 kr. Endel bøger går til Johan J. Snemyr for 20 øre. - 1 Askjebrev i Norges Bank går til Lars Aanensen for 160 kr. Flere bøger går til Kervel Vraanes for 25 øre. - Markus hadde også latt kjøre ned en del tømmer til Sandågeren hvor det skulle ligge til gjeiten var runnet vekk. Dette partiet Endel tømmer gikk til Ole Sakariassen for 5.60 kr.

Ole Sakariassen kjøpte Randvig for 12000 kr. og Heia for 500 kr. Han forteller selv: "Æ må le. Æ hadde interesse i gården i lange tider. Stort penger hadde æ ikkje, men så hadde æ ubegrenset kreditt i Major & Co. Æ kjøpte eigebork for dei. Æ fekk låne 4000 kroner me' ei gong, det va' som å sette en lapp på en ståltrå. Ei gong før ausjonen på Randvig hadde æ fülle mæ Ane-Marie. Æ slo på at æ ville ud å by på Randvig. Ane-Marie sa då: "Der ska' neiler te' å klø sæ i raua mæ." Ho blei skamfull då æ hadde kjøpt."

Ane-Marie ble boende på Randvig til april 1892. Hun flyttet da, men spurte om hun kunne få leiet jordstykke på Maløya. Det fikk hun mot en årlig avgift av 1 kr.

Mellom Simons Skibbuvig og Bertestranda hadde Fredrik Olsen Aadnevig fått leiet trandleplass av Markus. For dette betalte han 80 øre om året. Ole Sakariassen hadde snaut fått kjøpt Randvig

innen Fredrik heseblesendekom springende og spurte om han ikke fortsatt kunne ha trandleplass der. Han skulle betale for den, men hverken han eller sønnen Fritz har noensinde betalt et rødt øre, beretter Ole.

Ole Sakariassen var gift med Josefine Aadnevig, født 1859. Før de kom til Randvig hadde de følgende barn: Sigvard født 1880, Albert født 1882, (død), Matilde født 1885 (død), Oscar født 1887 (død), Marta født 1891 (død). - Albert og visstnok Oscar døde av tuberkulose. En av de døde døtrene var født idiot. - Følgende barn er født på Randvig: Markus født 1893, Olga Marie født 1897, Synnøve født 1898 og Nellie Katrine født 1903.

Ole hadde alltid to tjenestegutter, så han kunne arbeide borte fra Randvig selv. Gårdshjelpen var billig den gangen. Sesongen som varte fra 14. april til Hellemess (1ste nov.) ble betalt med kr. 200,- for karer og 120.- kr. for jenter.

Foruten oppkjøper av ved og eikebark, kjøpte han last både av furu og eik. Et år kjøpte han et stort parti i Timenesskogen.

Til Danmark ble utskipet 5/4 "'s bord som ble kaldt målsbord, og der ble skåret 4 skjeringer av eik og emner til hjul-sneller. I 1870 årene ble det skåret på oppgangssagen i Aana. I 1880 årene ble sirkelsaga innført.

Selv drev Ole fraktfart og seilte med skøyte langs kysten. Og så fisket han. Han var med på makrelfisket også på "doggeren" (Doggerbanken). Og på sildefiske ved Haugesund. - I vindstilla inn Kvåsefjorden lå Randvigboen iveien mere enn en gang.

I denne tiden var det adskillig fiske på bekken om høsten. Den ble sterkt etterstrebet, så stammen må være utryddet, siden det i dag ikke finnes gjytefisk på Kvenndalsbekken. - Og var der fisk var der også "odder" (Oter). Den gikk helt opp til Øygarden. Ole så titt spor i snøen etter den fiskeren. - Årfugl var der også adskillig av. Når Ole kjørte gjødsel til Myrene, tok han børsen med seg rett som det var og "knabba en "faul".

Steinrøysene på Rovodden og ved Bertestranda kaller Ole for "kjemperøyser". Steinene ble brukt som "værje". De skulle "hives" på krigsskibene når de seilte forbi. - I Oles gutteår drev folk med å grave i hauger i håp om at det måtte være gamle gravhauger som ruget over rike skatter. "Men nå har de begjett sæ."

Tønnes Abrahamsen Isefjær kjøpte gården i 1906 og overtok den da. Men skjøte er først tinglest 20. mars 1909. Kjøpesummen er kr. 15000.-

Tønnes var skipper og for det meste av tiden han eide gården til sjøs. Konen Theodine drev gården. Det er to gutter i ekteskapet:

Arne født 1891 og Alfred født 1900. Bortsett fra det nye setehuset som ble ført opp, er det ikke foretatt noen store forandringer på gården. Nye moderne redskap og veien er det viktigste.

En av rettighetene som "Dina" Randvig gjorde bruk av var del i notkastet, når dette foregikk på Randvigs grunn. Da sprang hun eller en av guttene ned med en pøs og fikk seg noen "koger" makrell.

Den første verdenskrig faller innenfor det tidsrommet da Tønnes Abrahamsen satt med gården. Da det indre av Kvåsefjorden øyensynlig må være et militær-strategisk område ble vakter satt ut på Randvighauen og Maløya. Soldatene ble innkvartert i det gamle huset. Om sommeren ble telt slått opp på Maløya og vaktavløsningen holdt da til der. 4 steiner anbrakt ved innkjørselen til tunet står oppreist av forskjellige mannskaper.

- 1.) Vakt - 15 Komp. Agd. Reg. - 1914
- 2.) Vakt - 3 Garnisonskomp. - Kapt. Storaker - 1915
- 3.) Vakt 1915 - 15 Landveiskomp. V.Akershus regim.- Kapt. Busch.
- 4.) Vakt 1915 - 14 Landveiskomp. Smål. Batalj. Kapt. Stensrud.

Sidebygningen ble oppført i 1920 og besto av 2 værelser og kjøkken og en gang. Det ene rommet kaltes "kahytten". Her hadde Tønnes Abrahamsen et slags verksted. Døren ut til verandaen er forsynt med en skipsstormkrok av messing. I gangen er rigget opp et skipsrekkverk. Og den nordre stuen har i taket en skipslampekrok som er anbragt i en rund utskåret mahognyramme. En tviler ikke på at det er en sjømann som har villet ta med seg i land påminnelser om sitt tidligere virke.

Noen måneder etter forrige verdenskrigs slutt i desember 1918, tinglestes skjøte fra Tønnes til sønnen Arne Abrahamsen. Salgssummen er 35000 kr. I kjøpesummen er også innbefattet redskaper og besetning som er hest og 4 kyr. - Der er samme dag, 10 des. opprettet kontrakt mellom kjøper og selger hvorved Tønnes Abrahamsen forbeholder for seg og sin hustrus del, så lenge noen av dem lever, bruken av de to vestre værelser i våningshusets stueetasje, samt de to mellomste derover liggende lofter og likeledes uinnskrenket rettighet til, og bruk av kjøkken og andre rum der aktes oppført i tilbygningen såvelsom fornøden bruk av bryggerhus, kjeller, vedskur og andre ytre rum, samt fri husved. Tønnes Abrahamsen skal ha rett til, hvis han så ønsker, på egen bekostning å rydde, oppdyrke og bruke mindre jordstykker der for tiden ikke er under kultivation, mot at de, når han eller hans hustru ikke lenger ønsker at bruke den falder tilbake til gaarden.

Arne sitter med Randvig til 1933, da broren Alfred overtar eiendommen. Arne er gift med Aagot Kvåse, og de har en sønn Tor Randvig som er født her, og en datter Ellen som også er født på Randvig. - Det er i Arnes tid at saga blir bygget som tidligere nevnt. Grunnen i Æskeviga leies til A/S Randvigs sagbrug av Arne for 10 år mot årlig avgift av kr.50,-, fra 1925 av. Som vi skal se under skogen, er Arne en del interessert i skogplanting.

Han vil bygge seg hus på Kjellevollan og får også satt opp grunnmuren og plantet trær til frukthave. Til denne eiendommen vil han legge et stykke av skogen som er begrenset av en linje som går mot nord omtrent på "Kjella under Heståsen" til Vesterhusbyttet. Så i øst langs dette til Smiehåla. Videre strandlinjen til Æskeviga. Derfra opp langs sagveien til tomta og utgangspunktet. Arbeidet ble avsluttet med grunnmuren.

Skjøte fra Arne til broren Alfred blir først tinglest 7. februar 1937. Kjøpesummen er kr. 25.000,-

Alfred er gift med sin kusine Sigrid Abrahamsen. De har en datter Sigrunn som er født på Randvig.

Ved siden av sitt gårdbrukeryrke har Alfred også vært elektrisk installatør. Mens han selv var i Amerika hadde han i et par år bruksmann, Olav Svaland. Da han kom hjem drev han og kona gården alene. Det ble å arbeide både sent og tidlig. Søndagen måtte undertiden tas til hjelp.

Alfred Randvig fikk senket utløpet ved Hamtjønn 1 m. Til dette fikk han offentlig bidrag. I den erklæring som er tinglest 2. juli 1934 står det i punkt 3:

"Med hensyn til vedlikehold av anleggene skal jeg og senere eiere av min i foretagendet interesserte eiendom være underkastet de forskrifter som herom er utferdiget av det offentlige, og hvormed jeg er gjort bekjent."

Dette er en heftelse på eiendommen for all fremtid, da bidraget er gitt som "gave til arbeidets gjennomførelse" på bl.a. ovennevnte betingelser.

Krigen kom og med den en mengde vanskeligheter. Men radio ville Alfred ikke unnvære. I skålen hadde han fått plasert den. Når han skulle lytte, måtte Sigrid være vakt. Var noe mistenkelig på ferde, skrudde hun på en av kontaktene på komfyren så belastningen ble for stor. Vippen ble satt i funksjon, og Alfred visste at han måtte gjemme apparatet.

Så fikk han mavesår, og da besluttet han seg til å kvitte seg med gården.

Skjøtet er utstedt fra Alfred Randvig til Oluf Skjeldbred Knudsen 28. april 1944 for kr. 55000.-. Konsesjonen som ble gitt 21. april samme år ble stadfestet av Landbruksdepartementet 25. februar 1946.-. Inn i handelen gikk også redskap og besetning. Besetningen var på 4 kyr, hest og 5 sauer. Verdien av dette går ikke inn i ovenfornevnte kjøpesum.

Fra sommeren 1944 til høsten 1945 er agronom Andreas Johannesen fra Arendal bestyrer av gården. Samme sommeren 1944 kommer også Trygve Knutsen til Randvig. Etter Andreas Johannesens fraflytning overtar Trygve Knudsen bestyrelsen av gården. Bestyreren disponerer de to vestligste stuene i hovedbygningen og et værelse og kjøkken i fløybygningen.

I juli 1944 kom 19 tyskere til Randvig. Det var en tropp som skulle ha vakthold i det indre av Kvåsefjorden. Og slik som i krigen 1914-18 ble Randvighauen utvalgt som forsvarshøyde. Adkomsten opp var besværlig, derfor gikk tyskerne i gang med å bygge trapper opp. Like nordøst for varden ble bygget en bunkers, og fra en bunkers ved Indre Randvig like øst for Eplehagen ble det lagt en trapp opp til øvre bunkers. Rundt omkring på Randvighauen, på Suggestranda og rundt viken til Randvigkreggen ble bygget opp maskingeværreder. - Vaktposter ble satt opp på "hauer" om dagen, om natten ble de flyttet ned på gården hvor de alltid var to og to - antagelig av frykt for overfall. En mørk kveld ble fru Skjeldbred Knudsen anropt av vakten da hun kom syklende. Da hun ikke adlød med en gang, knepte det i geværhanene. Noe skyting ble det ikke av, heldigvis.

Tyskerne var innlosjert i det søndre rommet i fløyen og kjøkkenet her, dertil hadde de den tilstøtende stuen i hovedbygningen. På oppstillingen stilte 3-4 mann for sjefen som egentlig var skredder. Som tysk militær befalingsmann kommanderte han og brølte som seg hør og bør. Soldatene marsjerte i hanemarsj rundt ham på tunet. - På gården fikk de ikke noe av dens produkter, heller ikke fikk de låne noe. De rekvirerte. --- De oppførte seg stort sett pent og pyntelig den tiden de var herute.

Kostholdet deres var elendig: lett suppe og brød, det var alt. Av og til drev de litt fiske - med granater. Om høsten gikk de og rotet i potetsåkeren etter at innhøstningen var avsluttet. Fisken ble stekt i panne uten fett. Den ble svart utenpå og halvrå inne i.

Like før jul 1944 dro de sin vei etter 1/2 års opphold. Merkene etter dem er de to trappeanleggene, endel maskingeværreder og bunkersen nede ved Eplehagen. Den øvre bunkersen er jevnet med jorden.

RANDVIGDALEN.

I skattemanntallet av 1610 omtales husmannen Bent.

Det er høyst sannsynlig at han har bodd i Randvigdalen. Randvig forfaller og husmannen flytter fra.

I matrikkelen av 1668 står Arne og Osmund som brukere av Randvig og i prestemanntallet av 1664 står også oppført husmannen Jens Gundersen som er 70 år gammel. Han bor i "Dallene - en Rødeplatz derunder".

Den 23. april 1717 er det skifte etter Maren Hoskuldsdatter som var gift med Gunder Børgersen. De hadde barnene: Axel 6 år, Marithe 19 år, Gunild 16 år og Ingeborg 9 år. - Boet eide 3 kvsk. i Randvigdalen d.v.s. hele "plassen".

Samme år gifter Gunnar Børresen Randvigdalen seg med Torbor Andersdatter Aadnevig.

Vi går fram til 1728 og finner at Anders Olsen Randvigdalen etter fremvist attest om Kongebrev er trolovet med Maren Simonsdatter. Denne Maren er sannsynligvis datter av Simon Arnesøn Randvig.

Og i 1729 blir Rasmus Andersen Randvigdalen født. Han er sannsynligvis samme mann som senere flytter til Vatnedalen og som i 1788 kjøper Randvigdalen. - I 1733 blir Lisbet Andersdatter Randvigdalen født. - Og i 1744 får hun en bror Ole Andersen Randvigdalen.

Like etter denne siste hendelse flytter antagelig Anders Olsen fra Randvigdalen, for i 1746 fødes Gunild Randvigdalen. Foreldrene er Christoffer Tellefsen og Ingeborg Gundersdatter. Denne Ingeborg er sannsynligvis yngste datteren av Gunder Børgersen. Alderen passer godt.

Så 14. juni 1749 haver Jørgen Leifsen Aagevig, Christen Tellefsen Sævig og Børre Tellefsen Aarsnæs solgt til Christoffer Tellefsen 1 1/20 klvsk. gods i denne Plads for 12 Rigsd.

Samme dag har Christoffer Tellefsen med Contract overdraget til Lorentz Torbiørnsen 3 klvsk. i denne Plads for 41 Rigsd. 2 ort 8 Skilling med videre Condition samme Contract ommeldte.

Nå sitter igjen Randvigfolket som eiere til 1788 da Lorentz Knudsen selger Randvigdalen til Rasmus Andersen Watnedalen for 200 Spd. - Rasmus Andersen blir gift med Anne Knudsdatter og de får en sønn Bård Rasmussen som er født 1782. Rasmus måtte gjøre et større lån den gangen han kjøpte Randvigdalen. Han satt tungt i det

opp gjennom årene også. Vi ser at "9de juni 1813 faar Rasmus Andersen mod 1ste Prioritets pantsat denne Gaard til Lorentz Knudsen Randvig for Skyld 400 Rigsd."

Anne Knudsdatter dør i 1816 og mannen Rasmus i 1817. Ved skiftehefte av samme år er av "Stervboets Jordegods 3 kalvskind i denne Gaard udlagt til Creditorene."

Og 12. juni 1821 har Bård Rasmussen solgt til Lorentz Knudsen 1489/3600 Kalvskinn i denne Plads som er ham arvefalden efter Foreldrene Rasmus Andersen og Anne Knudsdatter for 49 Spd. 76 Skil.

Det er imidlertid meningen at Randvigdalen skal være adskilt fra Randvig. Samme år i nov. har Lorentz Knudsen solgt til Anders Torstensen 3 klvsk. i denne gård for 300 Spd.

25. juni 1846 blir det opprettet Fledføringkontrakt mellom Anders Torstensen og Govert Cornelius Gundersen Huggevig (Haugevig).

Den 3dje oktober 1848 blir det utstedt "Skjøde fra Anders Torstensøn til Ole Olsen paa dennes Gaard av Skyld 3 kalvskind, 4 ort og 16 Skil. for 400 Spd. paategnet Ratihabiation av Govert Cornelius Gundersen Huggevig. - Ole Olsen må også ut på lånemarkedet og 1ste nov. 1848 utstedes "Obligation fra Ole Olsen til Høvaag Bank for 180 Spd. med 1ste Prioritet i dennes Gaard samt Selvskyldnerkaution "af Marcus Christensen Randvig." Vi ser at her må igjen Randvigdalen ty til Randvig.

Matrikkelen av 1889 gir oss følgende opplysninger om Randvigdalen: Gr.nr. 26, Br.nr. 1, Tidl. matr. 124 Løbe nr. 239. - Eier Ole Olsen 4 ort, 16 Skil. Rev. 1 Mark, 83 øre.

RANDVIG ØDEGÅRD.

Øygarden eller Randvig Ødegård har antagelig vært en husmannsplass. Den ligger lunt til ved Kverndalsbekken ikke langt fra Aamtjøn. I dag ligger stedet skjult i et plantefelt inntil Heståsen. Det er såvidt synlige rester igjen etter murene fra et lite våningshus og et uthus.

Det eneste vi vet er at i 1772 ble Halvor Torjusen, Randvig Ødegård gift med Karen Ellingsdatter, Indre Aarsnes.

Navnet Ødegård peker kanskje tilbake til en tufte som ble lagt øde under svartedauen fra 1349 og framover.

HEIA.

Bruket er skilt ut fra gården Aadnevig. Første gang den er nevnt er i 1734 da Hans Leifsen får skjøte på 2 engelsker i Aadnevig "Heia kaldt". Selger er broren, Jørgen, som eier hovedbruket. Det er tenkelig at han allerede har bodd på heia en tid. Hans var født i 1707 og var gift med Karen Osmundsdr, Sydingen. Bryluppet sto i 1738.

Karen døde i 1786 og var da enke for 3. gang. 38 år tilbrakte hun på heia mellom Aadnevig og Randvig. I 1771 måtte hun låne 56 rd. med pant i "Hejen". Hun hadde et barn, Maren Trondsatter "svag og ugift". Denne Maren må være barn fra 2. eller 3. ekteskap. Da hun dør blir plassen taksert til 9 rd. Legger man dette til det lånte beløp får plassen en verdi av 65 rd. Hele løsøret har bare en verdi av 4 rd.

Søren Sørensen, Eftevåg, er verge for Maren. Han selger Heia, med hennes samtykke, til Nils Nilsen, Grunnebu for 163 rd. Maren kunne "på ingen maade hjelpe eller forsørge seg selv."

Nils slo seg ned på Heia med konen Aase Nilsdr. Det har gått dårlig for dem for da han dør blir bruket solgt til Lorentz Randvig for 107 rd., Lorentz skulle dessuten yte fritt husrom og tilsyn til Åse så lenge hun levde. Desuten gi en fast årlig avgift på 1 rd. 10 sk. til hovedbruket.

Etter kildene er Nils og Åse de siste som har bodd på Heia. Stedet sto folketomt i 1801. I 1821 er det dom i sak mellom Lorentz Randvig og Torkild Olsen Vesterstø. Lorentz blir her dømt til å utstede skjøte på engelsker i Heia.

En muntlig overlevering forteller at det i første del av 1800 bodde en mann ved navn Simon her. Den første bukta etter Aadnevig bærer i dag navnet Simensskibbuvig. Viken er ufremkommelig fra Aadnevigstranda uten båt. Lenger mot nordøst ligger Bertesstrand. Neste vik er Skiftevika der grensen mellom Aust og Vest Agder går. Randvig gården eier i dag Heia helt til Aadnevig grense.

Simon var gift og ekteparet hadde et åndsvakt barn. Dette barnet måtte de bære på ryggen når de forlot huset begge to. Barnet døde da det var 12 år gammelt.

Tidligere utgitte småskrifter i serien Fra Høvåg Museums-
og Historielag:

- | | | |
|------|-----|--|
| Nr.1 | I | Om skolevæsenet i Høvåg fra 1839 til 1932. |
| | II | Fra Krigsaarene 1907-1914. |
| Nr.2 | I | Forlis og havarier i løpet av de siste
hundre år. |
| | II | Høvåg gårder. |
| Nr.3 | I | Høvåg gårder (del 2) |
| | II | Åkerøya |
| | III | Om forulykkede loser |
| | IV | Samferdsel |
| Nr.4 | I | Kornbrekke sag v/ Knut Kornbrekke |
| | II | Høvåg gårder (del 3) |
| | III | Briggen Frithjof. Et gammelt sjømannsdikt |
| Nr.5 | I | Høvåg gårder (del 4) |
| | II | Småstubber |
| Nr.6 | I | Høvågminner |
| | II | Værmerker og småstubber |
| | III | Skatter på 1700- tallet |
| | IV | Brev til biskopen 1734 |
| | V | En historie fra Ulvøysund |